

Juridische handvatten

voor het gebruik en misbruik van alcohol
en andere drugs *in het jeugdwerk*

Juridische
handvatten

Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen vzw
Vanderlindenstraat 15 | 1030 Brussel | T 02 423 03 33 | F 02 423 03 34 | vad@vad.be | www.vad.be

Colofon

Auteur
Karl Van Cauwenberghe, Onderzoeksrechter Antwerpen
Min Berghmans, juriste OSBJ

Redactie
Tina Van Havere, stafmedewerker VAD

Layout cover
www.epo.be

Verantwoordelijke uitgever
Frieda Matthys, Vanderlindenstraat 15, 1030 Brussel
wettelijk depotnummer: D/2005/603027

tweede herziene versie: november 2006

DE DRUGLIJN
078-15-10-20

VAD, Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen vzw
Vanderlindenstraat 15, 1030 Brussel
T 02 423 03 33 | F 02 423 03 34 | vad@vad.be | www.vad.be

Inhoud

Inleiding

Jeugdwerkers, leiders en leidsters, jeugdhuismedewerkers, organisatoren van fuiven komen voortdurend in contact met jongeren in hun vrije tijd. Middelengebruik kan een onderdeel van deze vrije tijd zijn. Vroeg of laat krijgen jeugdwerkers dus te maken met alcohol- of druggebruik. Hier is niet altijd even gemakkelijk mee om te gaan, zeker niet als er ook nog een juridisch staartje aan vasthangt. Wat kan en mag een jeugdbeweging of jeugdhuis doen als jongeren alcohol of andere drugs gebruiken?

In deze 'Juridische handvatten voor het gebruik en misbruik van alcohol en andere drugs in het jeugdwerk' vind je de meest relevante juridische topics voor het jeugdwerk terug. Ze bieden een antwoord op de meest gestelde vragen uit het jeugdwerk omtrent het omgaan met het gebruik van alcohol en andere drugs. Deze publicatie richt zich zowel naar leiders van de jeugdbeweging als naar medewerkers van het jeugdhuis. Ook voor preventiewerkers die zich richten tot de sector jeugdwerk kan deze publicatie van nut zijn.

In een eerste hoofdstuk hebben we het over de wetgeving omtrent illegale drugs, alcohol, medicatie en gokken. Het tweede hoofdstuk handelt over hoe justitie reageert als een minderjarige een strafwet overtreedt en in het derde hoofdstuk zoemen we in op de meerderjarige.
In hoofdstuk vier vind je alles over het opsporen van drugmisdrijven. Het vijfde hoofdstuk staat stil bij aangifteplicht en beroepsgeheim van de jeugdwerkers en ook bij de aansprakelijkheid. Kort behandelen we het weigeren van toegang in hoofdstuk zes en hulpverlening in hoofdstuk zeven.

Uiteraard vergt het omgaan met middelengebruik meer dan enkel kennis van de wetgeving. Een alcohol- en drugbeleid geeft ook het kader hoe de jeugdwerker dan kan reageren. Heb je hierover meer vragen of zou je wel wat ondersteuning kunnen gebruiken, contacteer dan de regionale of lokale preventiewerkers uit je buurt (adressen zie: http://www.vad.be/werkterreinen/preventie/partners/regio.html).

Op www.drugsinbeweging.be vinden de leiders van jeugdbewegingen een stappenplan terug om een alcohol- en drugbeleid op te stellen. Je vindt er ook informatie rond ondersteuning, educatief materiaal en andere interessante links.

1. De wetgeving over illegale drugs, alcohol, medicatie en gokken

In dit hoofdstuk lichten we de wetgeving over illegale drugs, alcohol, medicatie en gokken toe. De wetgeving vormt immers het kader voor het omgaan met deze middelen in het jeugdwerk.

Niet alle drugs zijn verboden in België. Alcohol en medicatie zijn legaal, maar er bestaat een aantal wetten dat beperkingen oplegt, onder andere wat betreft productie, handel en reclame.
Andere drugs, zoals cannabis, speed, LSD, XTC, cocaïne, heroïne, … zijn wettelijk verboden en daardoor illegaal. Cannabis heeft wel een speciale plaats binnen de illegale drugs.

1.1 Illegale drugs

De wet van 24 februari 1921, o.a. aangepast in 2002 en in 2003, vormt het raamwerk. Verdere uitwerking gebeurde in het KB van 31 december 1930 over de verdovende middelen en in het KB van 22 januari 1998 over de psychotrope stoffen.[1] Beide KB's zijn in 2003 grondig gewijzigd en aangevuld door het KB van 16 mei 2003, waarin het accent op preventie en hulpverlening wordt benadrukt.

Bezit van de opgesomde drugs (zie noot 1) is strafbaar, maar de drugwetgeving maakt een onderscheid tussen **cannabis**[2] en **andere illegale drugs**[3].

Inbreuken worden sedert de nieuwe drugwetgeving verschillend bestraft naargelang zij betrekking hebben op cannabis of andere drugs. Bij de uiteindelijke beoordeling door de rechtbank kan de rechter, of het nu over cannabis gaat of andere drugs, een straf kiezen die ligt tussen de minimum- en maximumstraf die in de wettekst voorzien is.

Naast het bezit van drugs zijn er specifieke bepalingen over invoer, vervaardiging, vervoer, aanschaf en bezit van slaap- en verdovende middelen en van psychotrope stoffen voor **persoonlijk gebruik** en voor dezelfde misdrijven met **verzwarende omstandigheden**.
Deze verzwarende omstandigheden zijn:

- betrokkenheid van minderjarigen (jonger dan 12[4], tussen 12 en 16[5], ouder dan 16[6]): gebruik (van eender welke illegale drug) in aanwezigheid van minderjarigen, verhandelen in aanwezigheid van minderjarigen of het aanzetten tot gebruik door minderjarigen;
- bij iemand anders een ongeneeslijke ziekte, een blijvende werkonbekwaamheid, het verlies van (het gebruik van) een orgaan, een zware verminking of zelfs de dood veroorzaken door het gebruik;
- lid of leider zijn van een georganiseerde bende die handelt in drugs;
- uitoefening van een medisch of paramedisch beroep of van de diergeneeskunde;

[1] In het KB van 1930 worden o.a. de volgende drugs vermeld: methadon, cocaïne, heroïne, cannabis. In het KB van 1998 worden o.a. vermeld: lysergide en afgeleiden, MDMA, N-ethyl MDA, phencyclidine, gammahydroxyboterzuur, zwammen met hallucinogene eigenschappen, meer bepaald stropharia, conocybe en psylocybe soorten, flunitrazepam, amfetamine en varianten.
[2] Het gaat om alle soorten cannabisproducten zoals hasj, marihuana, olie, cake, …
[3] Dit onderscheid werd uitgeschreven in de KB's van 1930 en 1998, gewijzigd in 2003, nl. in art. 28 § 2 KB 31.12.1930 en art 45 § 2 KB 22.1.1998.
[4] Art. 2bis §4 a) wet 1921: opsluiting van 15 tot 20 jaar.
[5] Art. 2bis §3 a) wet 1921: opsluiting van 10 tot 15 jaar.
[6] Art. 2bis §2 a) wet 1921: opsluiting van 5 tot 10 jaar.

- misdrijf gepleegd in een drankgelegenheid of een andere inrichting;
- bijzondere herhaling[7].

Als **minderjarigen** de drugwet overtreden wordt er **steeds** een proces-verbaal opgesteld. Het is dan aan het parket om te bepalen welk gevolg daaraan wordt gegeven (zie hoofdstuk 2). Dit zal steeds afhangen van de concrete omstandigheden van het misdrijf en de leefsituatie van de minderjarige: was het een eenmalig gebruik, over welke drugs ging het, functioneert de minderjarige relatief goed in zijn gezin, op school, … ? Dit zijn kortom dezelfde afwegingen die een parketmagistraat en/of een jeugdrechter maakt bij elk feit dat door een minderjarige gepleegd wordt.

Een nationale circulaire uitgaande van de Minister van Justitie en het College van procureurs-generaal dd. 25 januari 2005 (B.S. 31 januari 2005 die in werking is getreden op 1 februari 2005), stelt samengevat het volgende vervolgingsbeleid voorop:

1. Aan het bezit van cannabis door een meerderjarige voor persoonlijk gebruik wordt de laagste vervolgingsprioriteit gegeven, tenzij er verzwarende omstandigheden voorhanden zijn, of tenzij er een verstoring is van de openbare orde.
2. Het bezit van een hoeveelheid cannabis van maximum 3 gram of één geteelde plant, door een meerderjarige persoon, zonder dat er enige aanwijzing inzake verkoop of handel aanwezig is, wordt geacht voor persoonlijk gebruik te zijn.
3. Met verzwarende omstandigheden wordt bedoeld diegenen die opgenomen zijn in artikel 2bis van de drugwet (betrokkenheid minderjarigen, blijvende ziekte of dood tot gevolg, lid of leider van een vereniging). Met verstoring van de openbare orde wordt bedoeld: het bezit van cannabis in een strafinrichting of in een instelling voor jeugdbescherming; het bezit van cannabis in een onderwijs- of gelijkaardige instelling of in hun onmiddellijke omgeving (dit zijn de plaatsen waar de leerlingen zich verzamelen of elkaar ontmoeten, zoals een halte van het openbaar vervoer of een park in de nabijheid van een school); het ostentatief bezit van cannabis in een openbare plaats of een plaats die toegankelijk is voor het publiek (bv. ziekenhuis).

De procureur des Konings kan echter bijzondere richtlijnen uitvaardigen, rekening houdend met de lokale omstandigheden. Ook kunnen bijzondere richtlijnen worden verspreid naar aanleiding van bepaalde massabijeenkomsten.

Tot slot wordt in de nieuwe richtlijn bepaald dat voor de hoger omschreven gevallen, vermeld onder punt 2, de politiediensten slechts een vereenvoudigd P.V. moeten opstellen. Hierbij moet niet overgegaan worden tot inbeslagname van de aangetroffen cannabis. Als de betrokkene er zelf afstand van doet, moet dit onverwijld vernietigd worden door de daartoe aangestelde verantwoordelijke van het betreffende politiekorps.

Voor een actuele stand van zaken met betrekking tot de drugwetgeving verwijzen we naar de VAD-website: www.vad.be.

Voor **andere illegale drugs** wordt er steeds een proces-verbaal opgesteld en doorgestuurd naar het parket, ook als het louter om eigen gebruik gaat, vanwege het 'onaanvaardbare

[7] Dit betekent dat er een nieuwe vervolging is binnen de vijf jaar na een definitieve veroordeling.

risico voor de gezondheid'.[8] De wijze van reageren door het parket loopt dan praktisch gelijk met de reactie op persoonlijk gebruik van cannabis gepaard met openbare overlast.
Wanneer er verzwarende omstandigheden zijn, wordt de zaak in principe steeds voor de rechtbank gebracht. In de praktijk verwijzen zowel parket als rechtbank vaak door naar de hulpverlening. Binnen het wettelijk kader wordt hieraan ook de voorkeur gegeven.

Aanzetten tot gebruik is ook strafbaar volgens de *Belgische drugwetgeving* (wet 1921). Een jeugdleider die een joint doorgeeft of zelfs maar presenteert aan zijn leden, kan daarvoor bestraft worden. Zelfs als de ander de joint niet aanraakt, kan de jeugdleider uit het voorbeeld, ook de aanzetter genoemd, worden vervolgd. Hetzelfde geldt trouwens ook voor een artiest die tijdens een concert zijn publiek aanmoedigt om een joint op te steken. Dat mag dus niet.
Let wel: aanzetten is niet hetzelfde als verdedigen. Je mag zonder enig probleem je mening uiten over drugs door bv. een T-shirt te dragen met een tekening van een cannabisblad en de tekst "Legalize it" erop. Maar je mag anderen niet aanporren om het ook daadwerkelijk te proberen. Trouwens, als die anderen minderjarig zijn, is het hek helemaal van de dam en kan je nog zwaarder gestraft worden.

Als iemand drugs gebruikt in je lokalen, dan heb je, volgens de wet, '**een lokaal ter beschikking gesteld** voor druggebruik'. En dat is strafbaar. Een cafébaas die toelaat dat er in zijn zaak cannabis gerookt wordt, kan dus voor de strafrechter gebracht worden. Meer nog, uiteindelijk kan zijn zaak zelfs gesloten worden. En hetzelfde geldt voor jeugdhuizen en jeugdlokalen.

[8] Ministeriële richtlijn 16 mei 2003.

1.2 Alcohol[9]

Openbare dronkenschap is strafbaar volgens de besluitwet van 14 november 1939 betreffende de beteugeling van dronkenschap.

Dezelfde wet verbiedt onder andere ook het opdienen van dronkenmakende dranken aan iemand die kennelijk dronken is (volgens de wet is het dus verboden om iemand nog drank te verkopen die reeds uiterlijke tekenen van dronkenschap vertoont), iemand doen drinken tot hij dronken wordt, iemand opzettelijk tot dronkenschap brengen met ziekte, werkonbekwaamheid of de dood tot gevolg, uitdagingen tot drinken voorstellen of aanvaarden, zonder 'aannemelijke reden' **alcoholische dranken schenken** aan iemand **jonger dan 16 jaar**. De juiste draagwijdte van het begrip 'aannemelijke reden' wordt in de besluitwet van 1939 echter niet gedefinieerd en kan dus door verschillende rechters verschillend geïnterpreteerd worden.
Verkopen of gratis meegeven van gegiste dranken die geen sterke drank zijn[10], zelfs onder de 16 jaar, mag wel. Zo mag een kind bv. blikjes bier kopen.

Schenken, verkopen of uitdelen van sterke drank (om mee te nemen) aan **min-18-jarigen** mag niet volgens de wet van 28 december 1983.[11] Belangrijk daarbij is dat alcopops -ondanks hun laag alcoholgehalte- door de wet beschouwd worden als sterke drank en dus niet aan min-18-jarigen mogen worden geschonken, verkocht of uitgedeeld. Nochtans wordt het regelmatig verkocht op fuiven van jeugdbewegingen of in jeugdhuizen.

Merk op dat het aantal graden alcohol onvoldoende is om te weten wat verboden is. Concreet is vooral het onderscheid gegiste drank (= bieren, wijnen, …) versus gedistilleerde drank (sterke dranken zoals whisky, …) van belang, met dien verstande dat alles, ongeacht de productiewijze, boven de 22 graden, beschouwd wordt als sterke (gedistilleerde) drank.

Het aanbieden van alcohol (gegist of gedistilleerd) aan jongeren in een **privé-omgeving** (thuis) mag wel. Eventueel kan er wel sprake zijn van een problematische opvoedingssituatie (POS) als het alcoholgebruik thuis overdreven is.

Als je een feest of een fuif organiseert of je schenkt alcoholhoudende dranken in het jeugdhuis, moet je niet meer over een tapvergunning beschikken. Wil je ook **sterke dranken** schenken, dan heb je een **vergunning** nodig. Hiermee mag je in het jeugdhuis of op de fuif sterke drank schenken. Je kan deze vergunning aanvragen bij je gemeente die na controle van een aantal voorwaarden een vergunning kan afleveren. De vorm van de vergunning wordt ingevuld door de gemeente zelf. De gemeente kan op eigen initiatief nog steeds een moraliteitsattest vragen aan de organisator. Voor meer informatie kan je terecht op www.fuifpunt.be.

---

[9] M. JACOBS, 'Minderjarigen en alcohol', *Nieuwsbrief Jeugdrecht*, juli-aug. 2001, p. 10-11.
I. DE MAESENEIRE, Over alcopops en andere trendy drankjes, VAD, Brussel, januari 2003.
[10] Ongeacht de productiewijze (gegiste versus gedistilleerde drank) wordt alles boven de 22° als sterke drank beschouwd. Onder de 22° is er een schemerzone afhankelijk of het gaat over gegiste of gedistilleerde drank.
[11] Art. 13 van de wet van 28 december 1983 betreffende het verstrekken van sterke drank en betreffende het vergunningsrecht stelt: Het verstrekken, zelfs gratis, van sterke drank voor gebruik ter plaatse aan minderjarigen is verboden in drankgelegenheden. Het verkopen en het aanbieden, zelfs gratis, van mee te nemen sterke dranken aan minderjarigen zijn verboden. Hierop staat een boete van minimaal 2,5 en maximaal 100 € (art. 24). Sterke drank wordt bepaald als producten met een effectief alcoholvolumegehalte van meer dan 1,2 procent, ook wanneer deze bestanddeel zijn van een ander product, producten met een gehalte van meer dan 22 procent volume alcohol en drinkbare gedistilleerde dranken die producten al dan niet in oplossing bevatten (art. 14 van het KB van 29 december 1992 betreffende de structuur en accijnstarieven op alcoholhoudende dranken).

1.3 Medicatie

De drugwet van 1921, meermaals gewijzigd, reglementeert het gebruik van alle ‘psychotrope stoffen’, ook medicatie.

In het regentsbesluit van 1946 ‘houdende reglement op het bewaren en verkoopen (sic) van giftstoffen’ (ook meermaals gewijzigd) wordt een onderscheid gemaakt tussen een aantal stoffen dat door drogisten kan verkocht worden, dat vrij af te leveren is door apothekers, en dat slechts af te leveren is op voorlegging van een “door een geneesheer, een doctor in de veeartsenijkunde of een licentiaat in de tandheelkunde eigenhandig geschreven, gedagtekend en ondertekend voorschrift”.

Naast apothekers mogen ook geneesheren en dierenartsen medicatie afleveren onder bepaalde voorwaarden.

Beoefenaars van een medisch beroep die een ‘verslaving’ aan bepaalde[12] medicatie helpen onderhouden door het voorschrijven, het toedienen of het afleveren ervan, zijn strafbaar. Er is echter een uitzondering voorzien wanneer het gaat om vervangingsmiddelen.[13]

Ook wie zich door middel van een vals voorschrift dergelijke producten aanschaft, is strafbaar.

De gebruiker van dergelijke medicatie, eventueel zonder voorschrift verkregen, is niet strafbaar voor dat gebruik op zich. Anders is het wanneer men zich onder invloed van medicatie, in een staat die gelijkt op dronkenschap, in het verkeer begeeft, maar dan maakt het geen verschil of de genomen medicatie op voorschrift was of niet (zie 1.4.).

Uitzondering is het bezit van Flunitrazepam (Rohypnol®), verkregen zonder voorschrift: dit is op zich strafbaar als je geen apotheker, (tand)arts of veearts bent.[14]

---

[12] Opsomming in art. 1, 1bis, 2 en 28 van het KB van 31 december 1930 omtrent de handel in slaap- en verdovende middelen. Tevens producten vermeld in art. 2, 25 en 38 van het KB van 22 januari 1998.

[13] Zie art. 3, §3-4 Wet 21 februari 1921, waarbij uitdrukkelijk voorzien is dat geneesheren die met vervangingsmiddelen werken niet strafbaar zijn. Het ‘methadon-KB’ (KB 19 maart 2004 (BS 30 april 2004) tot reglementering van de behandeling met vervangingsmiddelen) geeft concreet aan welke middelen als vervangingsmiddel kunnen aangewend worden.

[14] Art. 39 § 4 KB 22 januari 1998.

1.4 Alcohol, medicatie en illegale drugs in het verkeer

Het gebruik van alcohol en illegale drugs in het verkeer wordt door specifieke wetgeving aan banden gelegd.

Het besturen van een voertuig[15] of rijdier op een openbare plaats **onder invloed van alcohol** is strafbaar ten gevolge van art. 34 e.v. van de wegverkeerswet van 16 maart 1968.

Men spreekt van **geïntoxiceerd rijden**, wat strafbaar is, zodra de grens van de alcoholconcentratie meer dan 0,5 gram promille alcohol per liter bloed bedraagt.[16] Boven de 0,8 gram promille stijgt de strafmaat aanzienlijk.

Daarnaast is er ook **dronken rijden**. Hiervoor is geen 'objectieve' maatstaf voorhanden zoals voor intoxicatie. Dronkenschap hangt af van de lichamelijke toestand van de persoon in kwestie, hoe hij of zij alcohol 'verdraagt' en zich gedraagt.
De politie beschikt over een controlelijst (alcoholgeur, wijze van spreken, wijze van gaan, …) aan de hand waarvan dronkenschap (onder andere) wordt vastgesteld.
Ook wie zich in 'een soortgelijke staat' bevindt omdat hij illegale drugs of medicatie heeft gebruikt, is strafbaar.[17]

Sinds 1999 is ook het rijden **onder invloed van bepaalde drugs**[18] strafbaar. Er kan een test opgelegd worden aan de vermoedelijke dader of medeveroorzaker van een verkeersongeval, aan bestuurders van een voertuig of een rijdier op een openbare plaats en aan wie op het punt staat een voertuig of een rijdier op een openbare plaats te besturen.[19]
Het gaat om een gestandaardiseerde testbatterij die uiterlijke tekenen vaststelt van een vermoeden van invloed van één van de stoffen op de rijvaardigheid. Daarna, als deze eerste testen positief zijn, zal men een urinestaal afnemen waarop een 'kwalitatieve immunoassay' wordt uitgevoerd.
Wanneer een urinetest wordt geweigerd zonder geldige medische reden, wanneer men positief wordt bevonden of wanneer de urinetest niet kan plaatsvinden, geldt onmiddellijk een rijverbod van 12 uur.[20] Daarna wordt nog een bloedtest afgenomen. Daarvoor wordt een geneesheer gevorderd. Wie de bloedtest weigert, kan daarvoor worden veroordeeld tot dezelfde straf als wie meer dan 0,8 gram promille alcohol per liter bloed heeft.[21]
Het resultaat van de bloedtest bepaalt of men kan vervolgd worden of niet. Als de aangetroffen hoeveelheden drugs de in de wet voorziene maxima overschrijden, is men strafbaar.

Wie betrapt wordt op rijden onder invloed en jonger is dan 16, moet zich voor de jeugdrechter verantwoorden, wie ouder is dan 16 wordt bij de politierechter geroepen.

[15] Niet enkel auto's, maar ook o.a. (brom)fietsen, …
[16] Ingevoerd door de wet van 18 juli 1990, van toepassing sinds 1 december 1994.
[17] Art. 35 wegverkeerswet.
[18] Art. 37 bis wegverkeerswet: cannabis, amfetamine, ecstasy, MDBD, morfine, cocaïne, benzoylecgonine.
[19] Wet 16 maart 1999 (BS 30 maart 1999).
[20] Art. 61 ter wet op de politie van het wegverkeer.
[21] Art. 34 §2, 3° KB 16 maart 1968.

1.5 Gokken

De wet van 15 juli 1960 'tot zedelijke bescherming van de jeugd', verbiedt de aanwezigheid van minderjarigen in "speelhuizen, hondenrenbanen, inrichtingen waar diensters gewoonlijk met de clientèle mede verbruiken en de voor weddenschap bestemde ruimte in de paardenrenbanen".

Zowel de exploitant als de minderjarige kunnen bij overtreding van deze verboden worden aangepakt: de exploitant voor de strafrechter, de minderjarige voor de jeugdrechtbank. De ouders zijn burgerrechtelijk aansprakelijk.

Een belangrijke wet die het gokken in België in goede banen tracht te leiden, is de wet op de kansspelen, de kansspelinrichting en de bescherming van de spelers van 7 mei 1999. Deze wet (en de daarop volgende Koninklijke Besluiten voor de praktische uitvoering ervan) bepaalt het soort kansspelinrichtingen dat uitgebaat mag worden, welke vergunningen hiervoor nodig zijn, welke kansspelen toegelaten zijn in welke spelinrichting, de controle erop en de maatregelen ter bescherming van de spelers.

De verschillende soorten kansspelinrichtingen zijn:

- Klasse 1 - de casino's: er zijn 9 casino's toegelaten in België. Om een casino te bezoeken moet je 21 jaar zijn. Bij de ingang moet je je laten registreren (naam, voornaam, beroep en adres, kopie van de identiteitskaart, handtekening). Het gemiddelde uurverlies is vastgelegd op 70 euro.
- Klasse 2 - de speelautomatenhallen: er zijn 180 speelautomatenhallen toegelaten in België. Om er te mogen spelen, moet je eveneens 21 jaar zijn. Het gemiddelde uurverlies is vastgelegd op 25 euro. Elke speler moet zich laten registreren en er mag geen bar of restaurant in de speelzaal uitgebaat worden.
- Klasse 3 - de drankgelegenheden: een café kan een vergunning krijgen om maximaal twee toestellen uit te baten, namelijk de bingo en de one-ball. Vanaf 18 jaar mag je hierop spelen. Het maximale uurverlies is vastgelegd op 12,5 euro. Er is geen registratie van de spelers verplicht.

Mensen die problemen hebben met gokken, kunnen zich (via de Kansspelcommissie in Brussel) laten registreren om zich de toegang te laten ontzeggen tot casino's en speelautomatenhallen.

Vallen niet onder deze wet:

- De Nationale Loterij. De producten van de Nationale Loterij zijn wel verboden voor minderjarigen: zij mogen geen lotjes kopen en aan hen mag ook geen winst uitbetaald worden.
- Spelen uitgebaat door pretparken of door kermisexploitanten. Dit zijn de speeltenten die je op de kermis vaak ziet, waar je prijzen in natura kan winnen en die een beperkte inzet vereisen. Deze zijn wettelijk toegelaten.
- Ook de klassieke lunaparken zijn toegelaten. Een gemeentelijk reglement kan wel bepalen vanaf welke leeftijd men hier binnen mag.
- Sportweddenschappen.

1.6 Internationale verschillen in drugwetgeving

Er zijn internationale verschillen in de drugwetgeving. Kijk daarom altijd goed na wat de regels voor gebruik en bezit in het land van je bestemming zijn. Als je op buitenlands kamp gaat, wees dan ook voorzichtig: niemand wordt graag opgepakt aan de grens of brengt graag enkele nachten door in de cel, terwijl de groepsleider pendelt tussen de gevangenis en de ambassade. Opletten dus.

2. Hoe reageert justitie als een minderjarige een strafwet overtreedt?

Wanneer een minderjarige[22] een strafbaar feit begaat, kan hij in principe[23] niet worden vervolgd door een strafrechtbank voor volwassenen, noch worden gestraft met de straffen die in het Strafwetboek voor volwassenen zijn opgenomen[24]. Anders gezegd: minderjarigen zijn niet 'strafbekwaam'.
Dit geldt uiteraard ook voor het overtreden van de wetgeving over illegale drugs, alcohol, medicatie en gokken.

We zetten op een rij wat er dan wel gebeurt en gaan achtereenvolgens in op het onderzoek naar de feiten, de voorlopige maatregelen, de maatregelen ten gronde en de uitvoering van de maatregelen.
Met de hervorming van de wet op de jeugdbescherming[25] door de wetten van 15 mei 2006 en 13 juni 2006, is voor min-12-jarigen het aantal maatregelen ook ten zeerste beperkt.
In de verdere uiteenzetting verwijzen we naar de gewijzigde wet met de noemer 'jeugdwet'.

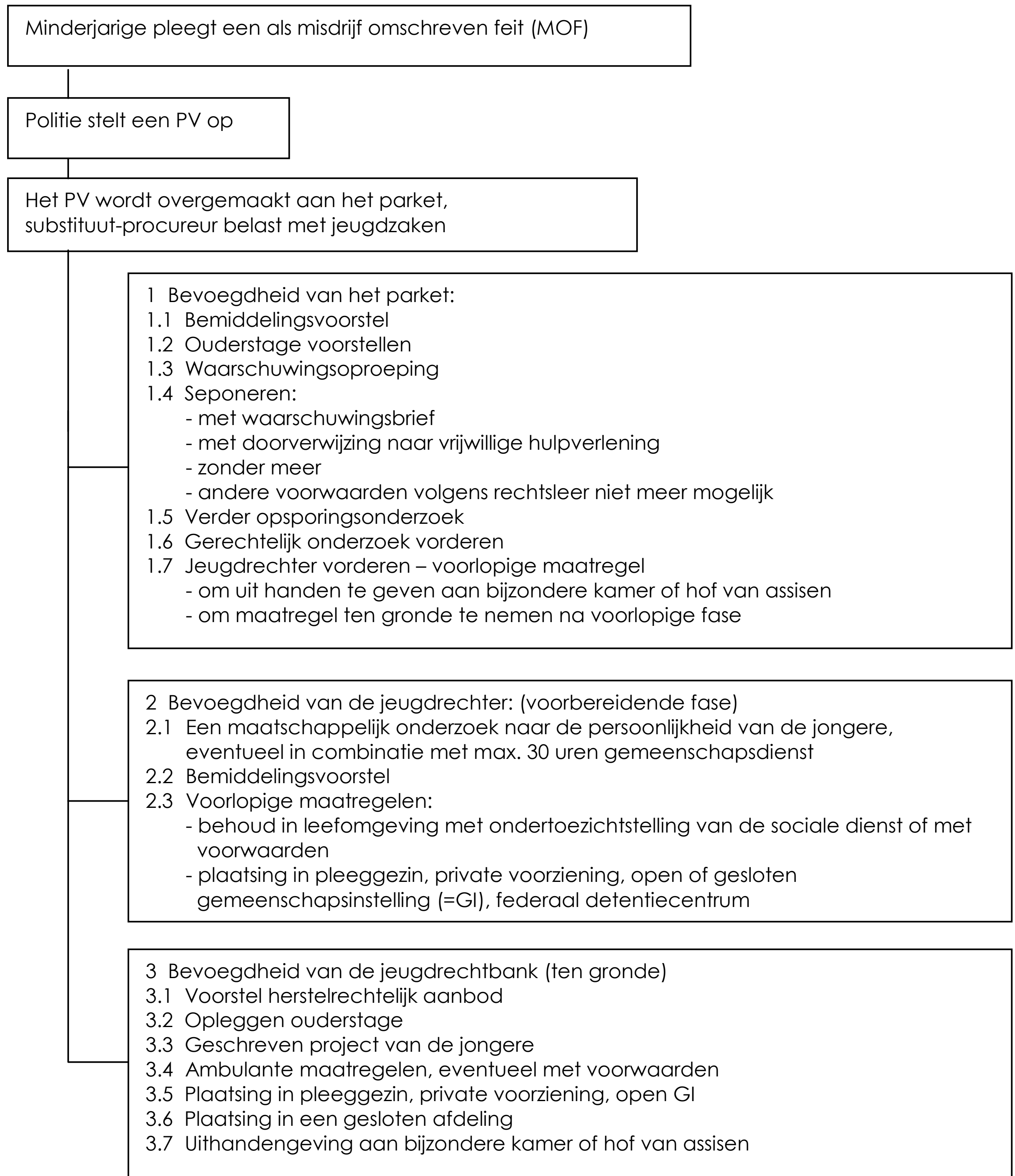
[22] Belgen onder de 18 jaar zijn minderjarig.

[23] 'In principe', omdat uithandengeving mogelijk is voor plus-16-jarigen indien de jeugdrechter oordeelt dat de toegelaten jeugdbeschermingsmaatregelen geen gepast antwoord kunnen bieden. Voor verkeersinbreuken is vanaf 16 jaar sowieso de politierechtbank bevoegd.

[24] Opsluiting, hechtenis, gevangenisstraf, ontzetting van bepaalde politieke en burgerlijke rechten, geldboete, bijzondere verbeurdverklaring.

[25] - Wet van 15 mei 2006 tot wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het Wetboek van Strafvordering, het Strafwetboek, het Burgerlijk Wetboek, de nieuwe gemeentewet en de wet van 24 april 2003 tot hervorming van de adoptie (BS 2 juni 2006). Erratum betreffende artikel 26: BS van 25 augustus 2006.
- Wet van 13 juni 2006 tot wijziging van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming en het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd (BS 19 juli 2006). Erratum betreffende artikel 27: BS van 25 augustus 2006.
- KB van 28 september 2006 tot uitvoering van de wet van 15 mei 2006 tot wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het Wetboek van Strafvordering, het Strafwetboek, het Burgerlijk Wetboek, de nieuwe gemeentewet en de wet van 24 april 2003 tot hervorming van de adoptie en tot uitvoering van de wet van 13 juni 2006 tot wijziging van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming en het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd (BS 29 september 2006).
- Ministeriële omzendbrief van 28 september 2006 nr. 1/2006 betreffende de wetten van 15 mei 2006 en 13 juni 2006 tot wijziging van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming en het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd (BS 29 september 2006).

Dit schema is gebaseerd op de nieuwe jeugdwet. Raadpleeg de tekst om de juiste data van inwerkingtreding te kennen.

2.1. Onderzoek naar de feiten

Wanneer de politie een minderjarige verdachte ondervraagt, is de aanwezigheid van de ouders niet verplicht: de politie beslist daar vrij over. De jongere heeft op dat ogenblik ook nog geen recht op bijstand van een advocaat. Hij heeft wel recht op een gratis kopie van zijn eigen verklaring.
Als een minderjarige wordt opgepakt, van zijn vrijheid wordt beroofd, dan moet de politie zo snel mogelijk de ouders, voogd of personen die hem in bewaring hebben, of eventueel de echtgenoot verwittigen.[26] Afhankelijk van de situatie zal de minderjarige samen met zijn ouders uitgenodigd worden door de politie voor een gesprek of verhoor. Ouders hebben nochtans niet het recht om aanwezig te zijn bij het verhoor.

Wat indien politiediensten minderjarige cliënten (ter ondervraging) willen meenemen?[27] Politiediensten kunnen personen slechts verplichten hen te volgen bij betrapping op heterdaad of indien de onderzoeksrechter een medebrengingsbevel dan wel een aanhoudingsbevel heeft afgeleverd op naam van de betrokkene.[28] Buiten deze situaties kan de betrokken jongere weigeren tegemoet te komen aan het verzoek van de politieambtenaren. De minderjarige kan zich bijvoorbeeld engageren om op een later tijdstip, eventueel samen met zijn ouders, naar het politiebureau te gaan.

De politie maakt een proces-verbaal[29] waarin de vastgestelde feiten en de verklaringen van bepaalde personen worden opgenomen. De politie zal de procureur des Konings[30] contacteren over wat er moet gebeuren met de minderjarige. De procureur krijgt het proces-verbaal ook toegestuurd.

De procureur, voor minderjarigen zal dat in de praktijk de substituut-procureur belast met jeugdzaken zijn, beslist wat hij met het dossier doet. Hij kan beslissen om onmiddellijk, zonder meer te seponeren[31] of te seponeren en door te verwijzen naar de vrijwillige hulpverlening.
Hij kan volgens de nieuwe jeugdwet ook een voorstel tot herstelbemiddeling doen.[32] De procureur kan ook een waarschuwingsbrief sturen en vervolgens seponeren of de jongere ter waarschuwing oproepen samen met zijn wettelijke vertegenwoordigers.[33] Ten slotte kan de procureur een ouderstage voorstellen aan de ouders van de jongere.[34]

---

[26] Nieuw art. 48bis jeugdwet, in werking vanaf 16.10.2006.
[27] T. GOMBEER en I.BERNAERT, Juridische handvatten voor het gebruik en misbruik van alcohol en andere drugs op school, VAD, 2006, p. 39.
[28] Of nog indien de betrokkene geen identiteitskaart bij zich heeft en verdacht gedrag stelt.
[29] Een proces-verbaal is een officiële akte van een wettelijk bevoegde officier of agent van gerechtelijke politie die strekt tot bewijs van een misdrijf. Hierin vindt men de vaststelling van bepaalde feiten of verklaringen van bepaalde personen, eventueel met aanvullende inlichtingen en de gedane opsporingen.
[30] De (substituut-)procureur, de staande magistratuur, het parket of het openbaar ministerie zijn verschillende benamingen voor dezelfde functie. Bij elke rechtbank van eerste aanleg zijn er een procureur des Konings en verschillende substituten, evenals een griffie (administratieve dienst) van het parket. Het parket leidt het onderzoek naar strafbare feiten (tenzij er een onderzoeksrechter is ingeschakeld, dan leidt die het gerechtelijk onderzoek) en beslist wie en of er wordt gedagvaard voor de rechtbank. Voor de rechtbank verdedigt het parket de belangen van de maatschappij zoals de advocaten de individuele belangen verdedigen. Parketmagistraten zijn geen rechters!
[31] Seponeren is het dossier zonder gevolg klasseren. Hierop kan steeds worden teruggekomen.
[32] Art. 45quater jeugdwet, waarschijnlijk in werking vanaf 1 april 2007.
[33] Art. 45ter jeugdwet, in werking vanaf 16 oktober 2006.
[34] Art. 45bis jeugdwet, waarschijnlijk in werking vanaf 1 april 2007.

Bepaalde auteurs[35] in de rechtsleer menen dat deze expliciet toegekende bevoegdheden in de nieuwe wet exhaustief zijn en in de plaats komen van de vroegere 'praetoriaanse probatie'. Dit zou bevestigd worden door een richtlijn op het niveau van de procureurs-generaal.
De minderjarige is niet verplicht om in te gaan op de voorstellen van het parket en kan er de voorkeur aan geven om zijn zaak door een rechter te laten beoordelen.[36]

Als het parket wil overgaan tot vervolging, moet het dossier voldoende aanwijzingen van schuld bevatten. Dit moet blijken uit verder onderzoek. Dit kan op twee manieren.
Ofwel geeft de procureur bijkomende opdrachten aan de politiediensten om het dossier te vervolledigen. Dit noemt men een opsporingsonderzoek.
Ofwel, in uitzonderlijke gevallen, moet het parket een beroep doen op de onderzoeksrechter om over te gaan tot een gerechtelijk onderzoek. Dit gebeurt als er bepaalde onderzoeksmethoden nodig zijn waar enkel een onderzoeksrechter de opdracht toe kan geven, bijvoorbeeld huiszoeking, telefoontap, onderscheppen en openen van post, onderzoek aan het lichaam, getuigenverklaringen van personen die gebonden zijn door het beroepsgeheim, ...

2.2. Voorlopige maatregelen

Wanneer de procureur beslist dat het nodig is om de minderjarige dringend onder begeleiding te plaatsen, zal de jongere door de politie naar de jeugdrechter worden gebracht.[37] Dit kan parallel verlopen met het verdere onderzoek door het parket. Op dat ogenblik wordt er een pro-Deoadvocaat toegewezen aan de minderjarige.

Er zijn twee situaties waarbij een minderjarige op zeer korte termijn voor de jeugdrechter wordt gebracht:

- De procureur kan de jeugdrechtbank vorderen omdat hij van mening is dat de minderjarige in een problematische opvoedingssituatie (POS) verkeert waar hoogdringend moet worden ingegrepen en waar vrijwillige hulpverlening niet onmiddellijk mogelijk is. In dit geval wordt niet specifiek op een gepleegd feit gereageerd, maar wel op de situatie van de minderjarige.[38]
- Meestal zal de procureur er de voorkeur aan geven om de jeugdrechtbank te vorderen op basis van het gepleegde feit. In de jeugdbeschermingswet van 1965, zoals recent gewijzigd, wordt bepaald welke reacties mogelijk zijn bij het als misdrijf omschreven feit (MOF).

---

[35] Prof. J. Put (KU Leuven), Prof. J. Christiaens (U Gent), ...

[36] In het volwassen straf(proces)recht kent men de figuur van strafbemiddeling of bemiddeling in strafzaken (BIS), artikel 216ter Sv. (Wetboek van Strafvordering). Wanneer het parket hiernaar verwijst, zal de strafvordering vervallen als de verdachte zijn voorwaarden vervult. BIS is niet hetzelfde als herstelbemiddeling (wet van 22 juni 2005 tot invoering van bepalingen inzake bemiddeling in de Voorafgaande Titel van het Wetboek van Strafvordering en in het Wetboek van Strafvordering (o.a. art. 554). (BS 27 juli 2005)). Bij herstelbemiddeling gaat het om gesprekken tussen dader en slachtoffers met het oog op een meer gedragen conflictoplossing of verwerking/betekenisverlening door de partijen zelf. Dit staat los van de beslissing van het parket om al dan niet te vervolgen.

[37] Als die niet te bereiken is, kan de onderzoeksrechter een voorlopige maatregel nemen. Hij verwittigt de jeugdrechter daarvan die vervolgens de voorlopige maatregel herbekijkt. Tijdens het gerechtelijk onderzoek zijn er dan twee rechters bevoegd over de jongere.

[38] Artikel 22, 2° gecoördineerde decreten jeugdbijstand, 4 april 1990.

In een eerste fase zal de jeugdrechter[39] dus kunnen gevraagd worden om een voorlopige maatregel van behoeding, bewaring en onderzoek te nemen.
Voorlopige maatregelen mogen enkel opgelegd worden wanneer er voldoende ernstige aanwijzingen van schuld bestaan en hun finaliteit op geen enkele andere manier kan worden bereikt. Het doel van de voorlopige maatregelen is het vergemakkelijken van de onderzoeken naar de persoonlijkheid van de minderjarige, de minderjarige een onderkomen bieden, de veiligheid van de samenleving vrijwaren of het opsporingsonderzoek of het gerechtelijk onderzoek niet blokkeren. In de voorafgaande titel van de jeugdwet, die recent werd ingevoegd, staat wel uitdrukkelijk vermeld dat aan het recht op vrijheid van de jongere slechts minimale belemmeringen mag worden opgelegd die noodzakelijk zijn voor de bescherming van de maatschappij, rekening houdend met de noden van de jongere, de belangen van zijn familie en het recht van de slachtoffers en dat zij slechts mogen worden onttrokken aan hun ouders in de gevallen waarin handhaving van het ouderlijk gezag als een contra-indicatie kan worden beschouwd.

De voorlopige maatregelen mogen enkel voor een zo kort mogelijke duur worden genomen. Zij mogen nooit genomen worden met het oog op onmiddellijke bestraffing, noch met het oog op de uitoefening van enige vorm van dwang.[40]

Naast het voorstel van een bemiddeling, kunnen volgende voorlopige maatregelen worden genomen:

- De jongere in zijn leefomgeving laten en hem eventueel onder toezicht plaatsen van de sociale dienst of onderwerpen aan een voorwaarde, zoals:
  - geregeld schoolbezoek;
  - een prestatie van algemeen nut leveren van maximum 30 uren, in het kader van het onderzoek[41];
  - inachtneming van pedagogische en medische richtlijnen van een centrum voor opvoedkundige voorlichting of geestelijke gezondheidszorg (het volgen van een ontwenningskuur kan hieronder worden begrepen);
  - inzichtsopleidingen;
  - deelname aan activiteiten (sport, cultuur, …);
  - omgangs- of straatverbod;
  - activiteitsverbod;
  - huisarrest;
  - andere voorwaarden, mits deze niet indruisen tegen de fundamentele rechten en vrijheden van de minderjarige.
- Het toezicht wordt uitgeoefend door de sociale dienst van de jeugdrechtbank.
- Een plaatsingsmaatregel opleggen:
  - bij een betrouwbaar persoon;
  - in een private voorziening;
  - in een (open) gemeenschapsinstelling;
  - in een ziekenhuisdienst met het oog op evaluatie voor uithandengeving;
  - in een verslavingscentrum;
  - in een jeugdpsychiatrische dienst.

[39] En hoogst uitzonderlijk de onderzoeksrechter.
[40] Artikel 52, zesde lid jeugdwet.
[41] Artikel 52, vierde lid jeugdwet.

De plaatsing kan eventueel worden opgelegd met uitstel op voorwaarde van het volbrengen van de gemeenschapsdienst.

Voor een plaatsing in een gesloten opvoedingsafdeling van een gemeenschapsinstelling is een aantal bijkomende voorwaarden ingeschreven in de nieuwe wet: er moeten ernstige aanwijzingen van schuld zijn, de jongere geeft blijk van gevaarlijk gedrag voor hemzelf of voor anderen of men neemt aan dat de jongere nieuwe misdrijven zou gaan plegen of het onderzoek zou belemmeren of zou verdwijnen. Ook een plaatsing in Everberg blijft mogelijk wanneer er geen plaats is in de gemeenschapsinstellingen.
Wanneer de minderjarige in een gemeenschapsinstelling of in Everberg wordt geplaatst, kan de jeugdrechter voor maximum drie kalenderdagen contact met bepaalde personen verbieden, met uitzondering van de advocaat van de minderjarige.

Tijdens de duur van deze voorlopige maatregelen maakt de sociale dienst van de Vlaamse Gemeenschap bij de jeugdrechtbank een sociaal verslag op dat de jeugdrechtbank in staat moet stellen om de meest aangepaste maatregel ten gronde te kunnen nemen.
Wanneer het verslag klaar is, maakt de jeugdrechtbank het dossier terug over aan het parket, dat dan twee maanden heeft om al dan niet ten gronde te dagvaarden.

2.3. Maatregelen ten gronde

Als de parketmagistraat van mening is dat er voldoende aanwijzingen zijn in het dossier en dat de zaak voldoende ernstig is, zal hij in een tweede fase van de procedure de jongere (en zijn ouders) ten gronde dagvaarden voor de jeugdrechtbank. Zoniet zal hij seponeren. In dat geval houdt de voorlopige maatregel op en wordt het dossier gesloten.

Wanneer het parket wel degelijk ten gronde dagvaardt, kan de jeugdrechtbank[42] één van de volgende jeugdbeschermingsmaatregelen nemen, met een wettelijk vastgelegde volgorde van voorkeur:

1. herstelrechtelijk aanbod[43];
2. geschreven project[44];
3. ambulante maatregelen;
4. plaatsing in een open afdeling;
5. plaatsing in een gesloten afdeling.

Uitzonderlijk kan de minderjarige uit handen worden gegeven, dit betekent dat hij ofwel verwezen wordt naar een bijzondere kamer van de jeugdrechtbank, die het volwassen strafrecht mag toepassen, ofwel naar het hof van assisen, dat dan ook het strafrecht toepast. Een levenslange gevangenisstraf kan nochtans niet voor feiten gepleegd tijdens de minderjarigheid.[45]

[42] Naast de uithandengeving voor plus-16-jarigen, wat eerder uitzonderlijk is.
[43] Artikel 37bis, ter, quater, quinquies jeugdwet, waarschijnlijk in werking vanaf 1 april 2007.
[44] Artikel 37 §2ter jeugdwet, inwerking vanaf 16 oktober 2006.
[45] Artikel 12 Strafwetboek, waarschijnlijk in werking vanaf 1 april 2007.

1. herstelrechtelijk aanbod

Het herstelrechtelijk aanbod bestaat uit herstelbemiddeling of herstelgericht groepsoverleg (hergo).

2. geschreven project

In een geschreven project verwoordt de jongere welke verbintenissen hij wil opnemen om het misdrijf 'goed te maken'.

3. ambulante maatregelen

De ambulante maatregelen[46] zijn:

- de berisping;
- de ondertoezichtstelling;
- intensieve educatieve begeleiding;
- prestatie van opvoedkundige aard en van algemeen nut, maximum 150 uren;
- volgen van een ambulante behandeling bij een psychologische of psychiatrische dienst, bij een dienst voor seksuele opvoeding of bij een dienst die deskundig is op het gebied van alcohol- of drugverslaving.

De rechtbank kan het behoud in de eigen leefomgeving afhankelijk maken van één of meer voorwaarden. Het gaat om dezelfde voorwaarden als in de voorlopige fase (zie 2.2), en daarenboven: een gemeenschapsdienst van maximum 150 uren en betaalde arbeid verrichten ter vergoeding van het slachtoffer, vanaf een leeftijd van 16 jaar en voor maximum 150 uren.
De controle op de uitvoering van het omgangs- en plaatsverbod en het huisarrest kan toevertrouwd worden aan een politiedienst.[47]

4. en 5. plaatsing in een open afdeling en plaatsing in een gesloten afdeling

De plaatsingsmaatregelen zijn mogelijk vanaf 12 jaar, eventueel opgelegd met uitstel op voorwaarde van het volbrengen van een gemeenschapsdienst:

- toevertrouwen aan een rechtspersoon met het oog op een positieve prestatie (denk bijvoorbeeld aan een voettocht naar Compostela);
- toevertrouwen aan een betrouwbaar persoon of geschikte inrichting;
- plaatsing in een openbare gemeenschapsinstelling[48]: dit kan voor de open afdeling vanaf 12 jaar en slechts bij welomschreven misdrijven, voor de gesloten afdeling slechts vanaf 14 jaar (tenzij in zeer uitzonderlijke gevallen) en ook slechts bij welomschreven misdrijven;
- plaatsing in een ziekenhuisdienst;
- plaatsing in een dienst deskundig op het gebied van alcohol- en drugverslaving[49];
- plaatsing in een jeugdpsychiatrische dienst.

Voor geesteszieke minderjarigen is de jeugdrechtbank vanaf 16 oktober 2006 bevoegd om de maatregel van gedwongen psychiatrische opname te bevelen. Voorheen was hier enkel de vrederechter bevoegd.

---

[46] Artikel 37 jeugdwet.
[47] Artikel 37 §2bis, al. 2 jeugdwet.
[48] Artikel 37 §2, 8° jeugdwet.
[49] Artikel 37 §2, 10° jeugdwet.

Daarnaast werden in de nieuwe jeugdwetten ook maatregelen ten aanzien van de ouders opgenomen. Hen kan in de toekomst een ouderstage worden opgelegd.[50]
Zij worden ook verwittigd zodra een MOF-dossier bij de jeugdrechtbank aanhangig is en worden gevraagd om verplicht aanwezig te zijn op de zitting, op straffe van een boete.
De ouders van de jongere zullen samen met hem worden veroordeeld tot de gerechtskosten.

Heeft de jongere schade veroorzaakt bij het plegen van de misdrijven, dan zijn de ouders hiervoor burgerrechtelijk aansprakelijk. Dit wil zeggen dat zij, samen met de minderjarige, moeten instaan voor de vergoeding van de schade, tenzij zij het tegenbewijs leveren van een excellente opvoeding en toezicht. Dit wordt slechts zeer zelden aanvaard in de rechtspraak.

2.4. Uitvoering van de maatregelen

De gemeenschappen zijn bevoegd voor de uitvoering van de voorlopige maatregelen en de maatregelen ten gronde en dit onder controle van de jeugdrechtbank.

In deze uitgave wordt niet ingegaan op de concrete organisatie van de op te leggen maatregelen zoals deze door de Franstalige Gemeenschap en de Brusselse gemeenschappelijke gemeenschapscommissie is uitgewerkt.

In Vlaanderen wordt de opvang in de gemeenschapsinstellingen door de overheid zelf georganiseerd. Daarnaast wordt beroep gedaan op privé-initiatieven.
Deze privé-initiatieven komen voor subsidies in aanmerking als zij beantwoorden aan één van de zeven erkende categorieën[51] of als een specifiek project of experiment is aangevraagd en goedgekeurd[52]. Daarnaast komt ook een aantal niet-erkende voorzieningen voor subsidie in aanmerking.[53]

Wat de projecten betreft die zich specifiek richten op jongeren die een als misdrijf omschreven feit gepleegd hebben, kan verwezen worden naar de door de Vlaamse overheid[54] sterk gepromote herstelrechtelijke en constructieve afhandelingen, met name herstelbemiddeling, gemeenschapsdienst en leerprojecten. Deze afhandelingsvormen werden in de nieuwe jeugdwet expliciet opgenomen. In diverse arrondissementen wordt in dit

---

[50] Art. 29bis en art. 85 jeugdwet, waarschijnlijk in werking vanaf 1 april 2007.
[51] De zeven categorieën zijn:
- begeleidingstehuizen;
- gezinsvervangende tehuizen;
- onthaal-, oriëntatie- en observatiecentra;
- dagcentra;
- thuisbegeleidingsdiensten;
- diensten voor begeleid zelfstandig wonen;
- diensten voor pleegzorg.

[52] Voor een overzicht van de projecten, zie www.osbj.be/db/project_overzicht.php.
[53] Het betreft:
- voorzieningen erkend door het Vlaams Fonds voor de Sociale Integratie van Personen met een Handicap;
- voorzieningen erkend door Kind en Gezin;
- ziekenhuizen;
- voorzieningen buiten het Nederlandse taalgebied waarvoor een overeenkomst werd gesloten;
- schoolinternaten.

[54] Resolutie nr. 17 van het Vlaams parlement bij de maatschappelijke beleidsnota bijzondere jeugdzorg van 31 maart 1999.

kader een leerproject 'drugs' aangeboden voor minderjarigen.[55] Uiteraard is het ook mogelijk dat de jeugdrechter een ontwenningskuur oplegt als voorwaarde voor het behoud in het eigen milieu.

Voor Brussel is tengevolge van het samenwerkingsakkoord van 14 mei 2004 zowel het Vlaamse aanbod als dat van de Franse Gemeenschap beschikbaar.

[55] Voor concrete gegevens zie 'Vlaams overzicht - herstelbemiddeling, leerprojecten, gemeenschapsdienst', een continu bijgewerkte uitgave van OSBJ vzw in samenwerking met de Vlaamse overheid, www.osbj.be.

3. Hoe reageert justitie als een meerderjarige een strafwet overtreedt?

3.1 Procedure

Wanneer een misdrijf door de politie is vastgesteld, wordt dit beschreven in een proces-verbaal. Hierbij zal de verdachte zelf ook een verklaring moeten afleggen voor het gebeurde. Sedert de politiehervorming stelt ofwel de **lokale politie** ofwel de **federale politie** het proces-verbaal op.
Er kan dan eventueel overgegaan worden tot een vervolging (zaak wordt voor de rechtbank gebracht). Hiervoor is verder onderzoek nodig teneinde alle bewijzen te verzamelen die nodig zijn om tot latere vervolging te kunnen overgaan.

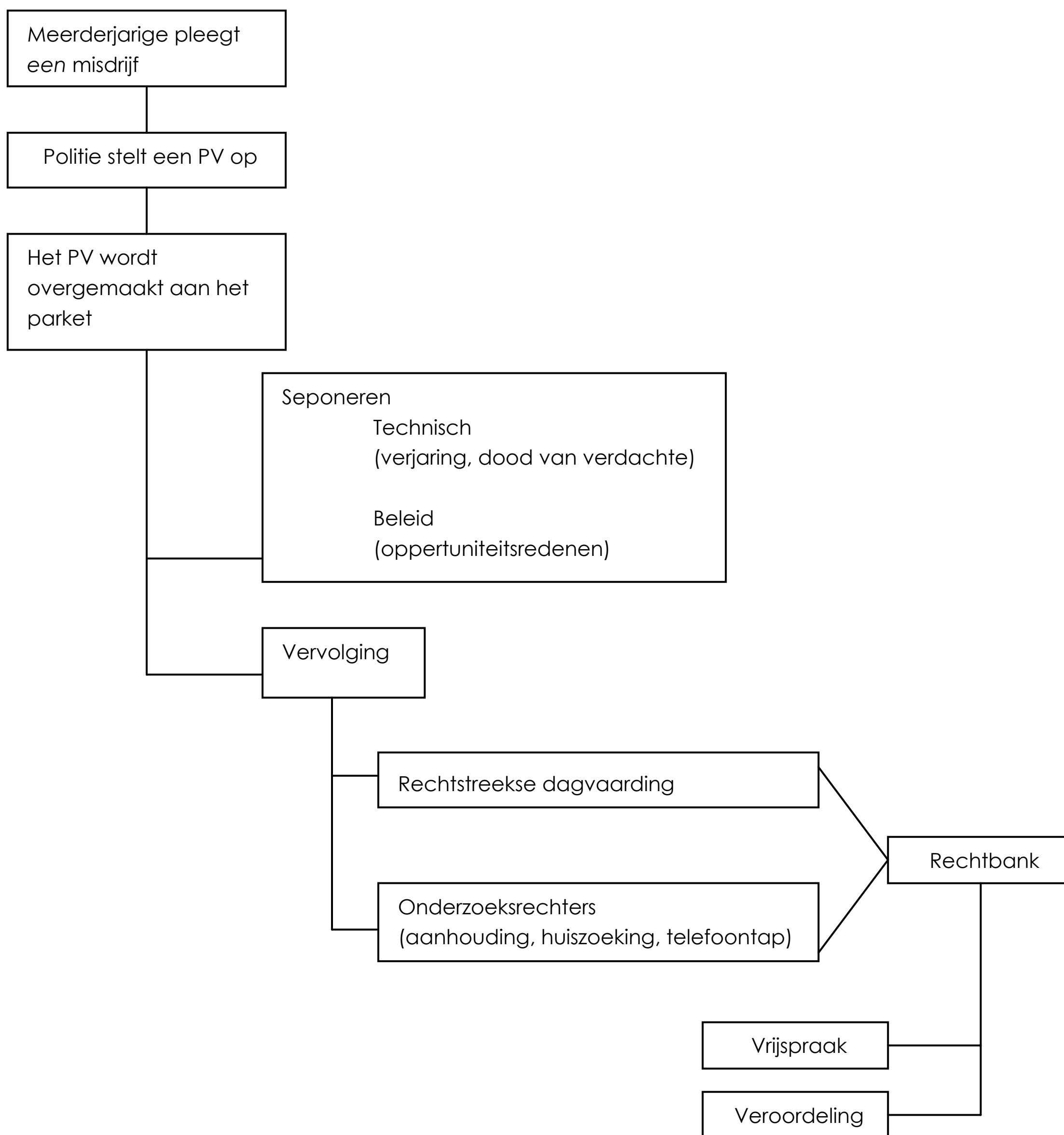
In de praktijk zal de politie een eerste onderzoek verrichten. Bij de overtreding van de drugwet wil dat zeggen dat de drugs in beslag genomen en getest worden. Men zal meestal ook overgaan tot **fouillering** en tot **huiszoeking met toestemming** (zie hoofdstuk 4).

Hoe verloopt dit nu concreet? Wanneer de politie een inbreuk vaststelt op de drugwetgeving en de verdachte wordt niet meteen van zijn vrijheid beroofd, wordt het parket meestal niet onmiddellijk ingelicht als het gaat over bezit van kleinere hoeveelheden drugs. Het proces-verbaal wordt dan overgemaakt aan het parket voor verder gevolg.
Wanneer een verdachte door de politie gearresteerd wordt naar aanleiding van een vaststelling, dan moet de politie onmiddellijk contact opnemen met de **substituut-procureur des Konings** met dienst. De substituut bij wie de zaak terechtkomt zal in de meeste parketten een substituut zijn die gespecialiseerd is in drugzaken. Die beslist dan hoe de zaak verder ver-loopt.
Ofwel wordt de verdachte 'ter beschikking gesteld': dat betekent dat hij/zij binnen de 24 uren (te rekenen vanaf zijn effectieve vrijheidsberoving) onder **aanhoudingsmandaat** moet geplaatst worden door de onderzoeksrechter. Gebeurt dat niet, dan moet hij/zij terug in vrijheid worden gesteld. De substituut die de zaak behandelt, kan zelf ook beslissen de verdachte terug in vrijheid te stellen (uiteraard ook binnen de 24 uren). De substituut kan ook nog bijkomende onderzoeksopdrachten bevelen: beslag op de aangetroffen drugs, beslag op het voertuig dat gediend heeft om de drugs te vervoeren, beslag op gelden waarvan vermoed wordt dat ze afkomstig zijn van drugsverkoop, beslag op voorwerpen die gediend hebben om drugs te gebruiken.
Ofwel wordt de verdachte niet ter beschikking gesteld en wordt het proces-verbaal later aan het parket overgemaakt.

Het opgestelde proces-verbaal wordt dus steeds overgemaakt aan het parket dat dan verder zal beslissen wat er met de zaak zal gebeuren: **seponeren** of **vervolgen**. Vanaf dat ogenblik is de betrokkene bij de politiediensten en het parket gekend voor inbreuken op de drugwetgeving: als de zaak de eerste maal geseponeerd werd om opportuniteitsredenen zal bij een nieuwe betrapping misschien wel tot vervolging overgegaan worden. Vooraleer de beslissing te nemen om te seponeren of te vervolgen, kan het parket eerst het onderzoek nog verder vervolledigen. Ofwel kan het parket dat zelf doen via opdrachten aan de politie, ofwel moet het parket een beroep doen op de onderzoeksrechter die exclusief bevoegd is om bepaalde onderzoeksdaden te stellen zoals bv. het afleveren van een aanhoudings-mandaat of een huiszoekingsbevel. Het beleid dat rond druginbreuken gevoerd wordt door

het parket wordt bepaald door de nationale circulaire welke hoger reeds werd beschreven (zie p. 6).

Zolang het parket het onderzoek leidt, spreken we van een opsporingsonderzoek. Eenmaal de onderzoeksrechter wordt ingeschakeld, neemt deze de leiding van het onderzoek over en spreken we van een gerechtelijk onderzoek.

3.2 Maatregelen

Eenmaal voor de rechtbank kan je een effectieve gevangenisstraf of een geldboete opgelegd krijgen, maar ook alternatieve maatregelen onder de vorm van probatiemaatregelen.

Het parket heeft ook de mogelijkheid om de zaak niet voor de rechtbank te brengen, maar via probatie of een minnelijke schikking de zaak af te handelen.
Wanneer de verdachte in voorlopige hechtenis werd genomen, kunnen de onderzoeksrechter, de raadkamer en de kamer van inbeschuldigingstelling beslissen om de verdachte (in afwachting van het proces) vrij te laten onder voorwaarden, bv. dat hij zich laat opnemen om te ontwennen.

3.2.1 Strafmaatregelen

Volgens de drugwetgeving kan je vrij zware straffen oplopen voor inbreuken hierop. Het gaat dan ondermeer om volgende feiten :

- de invoer van verdovende middelen of psychotrope stoffen;
- de handel in verdovende middelen of psychotrope stoffen;
- het bezit van verdovende middelen of psychotrope stoffen;
- het gebruik in groep van verdovende middelen of psychotrope stoffen;
- het vergemakkelijken van het gebruik van verdovende middelen of psychotrope stoffen;
- het verschaffen van een lokaal of enig ander middel.

De rechtbank zal eerst onderzoeken of de feiten bewezen zijn. Is dat niet zo, dan zal de rechtbank een vrijspraak verlenen en wordt er geen verder gevolg aan de zaak gegeven tenzij het parket beroep aantekent.

Meent de rechter echter dat de feiten bewezen zijn, dan hoef je niet noodzakelijk achter de tralies te belanden. Het gerecht zal zoeken naar een sanctie die overeenstemt met de gepleegde feiten en die ook nog rekening houdt met de situatie (voorgeschiedenis, levensomstandigheden, ...) van de 'veroordeelde'.
Er zijn verschillende mogelijkheden die hierna besproken worden.

A. Geldboetes

De rechter kan beslissen om voor een van bovenvermelde feiten een geldboete op te leggen tussen 1.000 euro en 100.000 euro. Let wel: je moet die geldboetes steeds vermenigvuldigen met 5[56]. Dit wil zeggen dat, als de rechter je nu een geldboete oplegt van 1.000 euro effectief, je uiteindelijk een bedrag van 5.000 euro zal moeten betalen. De boetes kunnen dus oplopen tot 500.000 euro!

---

[56] Boetes staan in de wet ingeschreven, maar aangezien de bedragen van vroeger niet meer hetzelfde waard zijn als nu, werkt men met een systeem van 'opdeciemen' om de bedragen van de boetes aan te passen aan de huidige geldwaarde. D.w.z. dat de bedragen van de geldboetes regelmatig worden opgetrokken teneinde de gevolgen van inflatie teniet te doen. Momenteel moeten de bedragen die in de wet vermeld zijn vermenigvuldigd worden met 5. Dit kan eerlang opnieuw aangepast worden indien het geld minder waarde krijgt. Op deze manier moet men niet telkens de bedragen in alle strafbepalingen gaan veranderen in elke wet afzonderlijk, maar kan men met één pennentrek alle geldboetes aanpassen.

De rechtbank heeft hier echter veel mogelijkheden om de hoge boetes die in de wet voorzien zijn te milderen. Zo kan de rechtbank een deel van de boete voorwaardelijk uitspreken. Een voorbeeld: de rechtbank spreekt een geldboete uit van 1.000 euro, waarvan de helft voorwaardelijk. In dat geval zal je dus maar 500 (maal 5) euro moeten betalen. En zolang je op het rechte pad blijft tijdens de voorziene proefperiode (max. 5 jaar), moet je de rest van de boete niet betalen. Met andere woorden, de geldboete vervalt dus voor het gedeelte dat voorwaardelijk gegeven werd.

B. Effectieve gevangenisstraffen

De gevangenisstraffen voor drugfeiten gaan van drie maanden tot vijf jaar. De drugwet voorziet echter een aantal verzwarende omstandigheden waarvoor hogere gevangenisstraffen kunnen uitgesproken worden (bv. verkopen van drugs aan minderjarigen). De rechtbank kan ook mildere straffen uitspreken door het aannemen van verzachtende omstandigheden.

C. Gevangenisstraffen met uitstel

Hierbij verklaart de rechter het misdrijf als bewezen en legt een straf op, maar die wordt niet meteen uitgevoerd. Als veroordeelde krijg je dan een proefperiode van 1 tot 5 jaar waarin nauwgezet wordt gevolgd of je geen misdrijven pleegt. Pleegt men tijdens de proefperiode toch een nieuw feit waarvoor men veroordeeld wordt, dan zal de vorige straf met uitstel effectief worden.

D. Gevangenisstraffen met probatie-uitstel

Dit is hetzelfde als een gevangenisstraf met uitstel, maar de rechter koppelt aan het uitstel ook een aantal voorwaarden die moeten nageleefd worden. De probatiecommissie houdt dan toezicht op het naleven van die voorwaarden. Meer concreet word je opgevolgd door een justitieassistent. Er zullen meerdere afspraken moeten nageleefd worden met de justitieassistent die over het verloop van de probatie verslag uitbrengt aan de probatiecommissie. Voldoe je niet aan de voorwaarden, dan kan de probatiecommissie de zaak terug naar de rechtbank zenden die dan beslist om de probatiemaatregel te herroepen zodat de straf toch effectief wordt.
Mogelijke voorwaarden zijn:

- niet omgaan met andere mensen die een misdrijf begaan hebben;
- je laten behandelen voor een afhankelijkheidsproblematiek (alcohol, drugs, gokken, medicatie);
- drugtesten laten doen;
- je aanmelden bij een Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg.

De normale procedure (als je vrij voor de rechter bent verschenen) verloopt als volgt: na de uitspraak van de rechter, mag je vrij de zaal verlaten en zal je achteraf opgeroepen worden om je straf uit te zitten. Wanneer dit juist gebeurt, hangt af van de plaatsen die vrij zijn in de

gevangenis en van de straf die je hebt opgelopen. Het is uitzonderlijk ook mogelijk dat je ten gevolge van een collectief genadebesluit, naar aanleiding van de eedaflegging van een nieuwe koning bv., strafvermindering hebt gekregen en je niet meer naar de gevangenis moet. Als je voordien al in voorlopige hechtenis hebt gezeten, worden die dagen in mindering gebracht bij je definitieve veroordeling.

Hierop bestaat wel een belangrijke uitzondering: wanneer je vrij voor de rechtbank verschijnt en je wordt veroordeeld tot een straf van één jaar effectief of meer, dan kan het parket aan de rechtbank de onmiddellijke aanhouding vragen. Als de rechtbank op dit verzoek ingaat, word je ter zitting aangehouden en onmiddellijk overgebracht naar de gevangenis om je straf uit te zitten.

De uiteindelijke strafduur kan verminderd worden tijdens het verblijf in de gevangenis door de wet op de voorwaardelijke invrijheidsstelling of de omzendbrief van februari 2000. Door de wet op de voorwaardelijke invrijheidsstelling kan je als veroordeelde al voorwaardelijk in vrijheid worden gesteld, terwijl je nog maar een deel van je straf hebt uitgezeten. Deze procedure verloopt via de commissies voorwaardelijke invrijheidstelling (deze zullen binnenkort wellicht vervangen worden door de strafuitvoeringsrechtbanken). Je wordt dan opgevolgd en begeleid door een justitieassistent.
De omzendbrief van februari 2000 is specifieker op druggebruikers gericht. Hij bepaalt dat veroordeelde drugverslaafden voorlopig in vrijheid gesteld kunnen worden met het oog op een aangepaste behandeling en/of begeleiding. Daarnaast kan de uiteindelijke strafduur ook nog aangepast worden door penitentiair verlof, elektronisch arrest of het stelsel van halve vrijheid of beperkte hechtenis.

E. Opschorting van de veroordeling

Ook hier verklaart de rechter het misdrijf bewezen maar spreekt, in tegenstelling tot effectieve straffen of straffen met uitstel, geen straf uit. Ook hier krijg je als beklaagde weer een proeftijd van 1 tot 5 jaar, waarin je geen misdrijven mag plegen. Slaag je daarin, dan volgt er geen straf. Lukt dat niet, dan kan de opschorting herroepen worden en kan de rechter toch een effectieve straf uitspreken. Een opschorting van de veroordeling wordt niet vermeld op het getuigschrift van goed gedrag en zeden. Een belangrijk punt dus voor iemand die werk zoekt.

F. Probatie-opschorting

Net zoals bij uitstel van de veroordeling kunnen aan de opschorting voorwaarden verbonden zijn. Als de probatievoorwaarden (zie hoofdstuk 3) niet worden nageleefd, dan kan de probatie-opschorting herroepen worden en kan er toch een effectieve straf worden uitgesproken.

Opmerking: voor druggebruikers staat uitdrukkelijk in de wet dat zij te allen tijde kunnen genieten van probatie, zelfs als ze daarvoor eigenlijk niet aan de wettelijke voorwaarden voldoen.

G. Werkstraf

In plaats van een gevangenisstraf en/of een geldboete op te leggen, kan de rechtbank ook een werkstraf opleggen (art. 37 ter e.v. Strafwetboek). Dit betekent dat de veroordeelde voor een correctionele straf minimum 45 uren tot maximum 300 uren moet presteren binnen een termijn van 12 maanden na de veroordeling. De rechtbank bepaalt bij het opleggen van een werkstraf ook een gevangenisstraf voor het geval de werkstraf niet uitgevoerd wordt. Het is de probatiecommissie die toeziet op de uitvoering van de werkstraf.

Het voordeel van een werkstraf is dat men in principe niet naar de gevangenis moet en men zijn gewone bezigheden (werk of studeren) kan verderzetten. De werkstraf moet immers tijdens de vrije tijd uitgevoerd worden.

H. Verbeurdverklaring

De rechtbank kan, naast de gevangenisstraf en de geldboete, ook nog besluiten om de in beslag genomen goederen verbeurd te verklaren. Dat zal zeker het geval zijn met aangetroffen drugs, maar ook andere zaken die verband houden met de gepleegde inbreuk kunnen verbeurdverklaard worden, ook al zijn ze geen eigendom van de betichte. Het kan bv. gaan om de auto waarmee drugs vervoerd werden of het geld waarvan vaststaat dat het afkomstig is van drugverkoop.
Maar die verbeurdverklaring gaat nog verder. Ook voorwerpen die onrechtstreeks verband houden met het gepleegde misdrijf kunnen verbeurdverklaard worden. Stel bv. dat je met de winst van drugverkoop een stereo-installatie gekocht hebt, dan kan die eveneens verbeurdverklaard worden.
Die verbeurdverklaarde voorwerpen worden dan overgemaakt aan de ontvanger van registratie en domeinen. Deze zal de illegale zaken, zoals de drugs zelf en waardeloze voorwerpen, zoals het zwartverbrande lepeltje waarin heroïne werd gesmolten, laten vernietigen en de andere zaken openbaar verkopen. De opbrengst van deze verkoop gaat naar de Belgische Staat.

I. Strafvermindering en strafuitsluiting

Als je zelf iemand aangeeft bij de politie voor inbreuken op de drugwetgeving, krijg je strafvermindering. Je doet dan een beroep op artikel 6 van de drugwetgeving. In dat artikel staat immers dat je in dat geval ofwel vrij van straf blijft ofwel strafvermindering kan krijgen. We spreken hier van strafuitsluitende of strafverminderende verschoningsgronden. Maar uiteindelijk is het wel de rechtbank die hierover uitspraak moet doen.

Je kan vrijspraak vragen als de volgende voorwaarden vervuld zijn:
- je doet dit vóór elke daad van vervolging, dus voordat je zelf vervolgd wordt;
- de feiten die je kenbaar maakt, mogen uiteraard nog niet bekend zijn bij de overheid;
- de onthulling moet oprecht en volledig zijn. Dit wil zeggen: je moet alles vertellen. Het gaat dus niet op allerlei over anderen te gaan vertellen, terwijl je je eigen aandeel probeert te verdoezelen.

Bovendien geldt hierbij dat je, door dit aangeven:

- alleen op vrijspraak kan rekenen voor wanbedrijven[57]: met andere woorden, als de feiten waarvoor je zelf vervolgd zou kunnen worden, strafbaar zijn met correctionele straffen (dus niet meer dan 5 jaar);
- slechts strafvermindering kan vragen als het om misdaden gaat: als de feiten waarvoor je zelf vervolgd zou kunnen worden, strafbaar zijn met criminele straffen (5 jaar en meer).

Is de eerste voorwaarde niet vervuld, met andere woorden, als je zelf al vervolgd wordt, dan kan je toch nog strafvermindering krijgen voor door jou gepleegde feiten waarop geen zwaardere straffen dan 5 jaar staan, op voorwaarde echter dat je de identiteit van de overige, onbekend gebleven daders bekendmaakt.

[57] Voor een correct begrip van deze termen, moet je weten dat alle misdrijven (ook drugmisdrijven) in drie soorten worden onderverdeeld, waarbij 'misdrijf' de overkoepelende term is, te weten: overtredingen (bijvoorbeeld verkeersinbreuken), wanbedrijven (bijvoorbeeld slagen en verwondingen, diefstal, onopzettelijke doding) en misdaden (bijvoorbeeld moord). In principe worden overtredingen beoordeeld door de politierechtbank, wanbedrijven door de correctionele rechtbank en misdaden door het Hof van Assisen.

4. Opsporen van drugmisdrijven

In wat volgt willen we enkele specifieke onderzoeksdaden die in de loop van een onderzoek kunnen gesteld worden, nader toelichten.

4.1 Huiszoeking

De regeling met betrekking tot de huiszoeking handelt over plaatsen die tot de privé-sfeer behoren. Dit zijn dus alle woningen en hun aanhorigheden (bv. aanpalende garage, tuinhuis, e.d.). Dit betekent dat voor jeugdlokalen en jeugdhuizen er in principe geen huiszoekingsbevel nodig is. Het zijn immers voor het publiek toegankelijke plaatsen en hebben in die zin een openbaar karakter. Toch zal men in de praktijk vaak een huiszoekingsbevel vragen om problemen te vermijden. Als er bv. toch een privé-gedeelte zou verbonden zijn aan dergelijke lokalen, dan kan daar ook alleen maar een zoeking gebeuren volgens de hierna uiteengezette regels.

Jeugdlokalen kunnen onderwerp zijn van discussie: als er aangetoond kan worden dat enkel leden toegang hebben tot het lokaal en dat hier een strikte controle voor bestaat, dan mag men dit aanzien als een niet publiek toegankelijke plaats. Vanaf het moment dat ook niet-leden (bv. ouders) toegang hebben tot het lokaal, wordt het jeugdlokaal een publiek toegankelijke plaats.

4.1.1 Huiszoeking met huiszoekingsbevel

Artikel 15 van de gecoördineerde grondwet bepaalt: "*De woning is onschendbaar: geen huiszoeking kan plaatshebben dan in de gevallen die de wet bepaalt en in de vorm die zij voorschrijft.*" Een zelfde bescherming vinden we ook terug in artikel 8 van het Europees verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden: "*1. Eenieder heeft het recht op eerbiediging van zijn privé-leven, zijn gezinsleven, zijn huis en zijn briefwisseling. 2. Geen inmenging van enig openbaar gezag is toegestaan met betrekking tot de uitoefening van dit recht dan voor zover bij de wet is voorzien en in een democratische samenleving nodig in het belang van 's lands veiligheid, de openbare veiligheid of het economisch welzijn van het land, de bescherming van de openbare orde en het voorkomen van strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden, of voor de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.*"

In ons land is een huiszoeking in principe enkel mogelijk op grond van een **huiszoekingsbevel** afgeleverd door een **onderzoeksrechter**.

Een dergelijke huiszoeking gebeurt steeds met het oog op de vaststelling van specifieke zaken met betrekking tot een welbepaald omschreven feit waarmee de onderzoeksrechter gelast werd. Dit wil zeggen dat de politiedienst die deze huiszoeking uitvoert alleen die zaken kan vaststellen die verband houden met wat in het bevel tot huiszoeking wordt omschreven. Bv. : de onderzoeksrechter heeft een huiszoekingsbevel afgeleverd naar aanleiding van een onderzoek in verband met inbreuken op de drugwetgeving. Het is de politiediensten dan enkel toegelaten die zaken op te sporen die betrekking hebben op die inbreuken. Dit wil zeggen dat zij niet op zoek mogen gaan naar bv. voorwerpen die van diefstal afkomstig zijn. Als zij in de loop van de huiszoeking andere feiten zouden vaststellen zoals bv. voorwerpen die

van diefstal afkomstig zijn, zullen zij hiervan proces-verbaal moeten opstellen gelet op de vaststelling op heterdaad. Met andere woorden, de vaststellingen die toevallig gebeuren tijdens een geldige huiszoeking zijn geldig, maar er zal een nieuw aanvankelijk proces-verbaal over moeten opgesteld worden en een apart onderzoek zal hierover moeten gevoerd worden.

Een bevel tot huiszoeking afgeleverd door een onderzoeksrechter mag slechts uitgevoerd worden tussen 5.00u. 's morgens en 21.00u. 's avonds. Tussen 21.00u. en 5.00u. mag de politie de woning niet betreden, zelfs niet met een bevel tot huiszoeking, tenzij de bewoner uitdrukkelijk toestemming heeft gegeven of er gebruik gemaakt wordt van artikel 6bis van de drugswet (zie 4.1.3). Ook in geval van heterdaad kan onmiddellijk huiszoeking worden verricht, zelfs midden in de nacht.

Belangrijk om weten is ook dat een huiszoeking op grond van een bevel van de onderzoeksrechter een **dwangmaatregel** is. Dit betekent dat ondanks eventueel verzet de huiszoeking mag plaatsvinden en dat bij afwezigheid de politiedienst gerechtigd is een slotenmaker te vorderen om de woning te betreden.

4.1.2 Huiszoeking met toestemming

Een **huiszoeking met toestemming** is een huiszoeking uitgevoerd door een politie-ambtenaar in een woning en haar aanhorigheden met toestemming van de persoon die er werkelijk verblijft.

Bij een huiszoeking mits toestemming moet uitdrukkelijk aan de politiedienst toelating gegeven worden om de woning te betreden. Vanaf het ogenblik dat de toestemming gegeven wordt, kan de betrokken politiedienst de woning doorzoeken en alles wat als bewijsmateriaal kan dienen in beslag nemen. De toestemming moet dus voorafgaandelijk en schriftelijk gegeven worden vooraleer de politie met de eigenlijke zoeking begint. Het formulier waarbij de toestemming gegeven wordt, zal ook steeds bij het P.V. gevoegd worden.

Aangezien de bewoner zelf de toelating geeft, kan deze zoeking te allen tijde (dus ook 's nachts) gebeuren.

Hoewel men gerechtigd is om een huiszoeking zonder een bevel van de onderzoeksrechter te weigeren, zal het in de praktijk niet echt gunstig overkomen wanneer men bv. na een betrapping met drugs geen toestemming geeft. In dergelijk geval geeft men al bijna onrechtstreeks te kennen dat er nog iets verborgen is. De politie zal dan zeker proberen onmiddellijk een huiszoeking met een bevel van de rechter uit te voeren, voorzover al niet de mogelijkheid bestaat om een huiszoeking te doen op grond van artikel 6bis van de drugswet.

4.1.3 Huiszoeking op grond van een specifieke wettelijke bepaling

Het **artikel 6bis van de drugswet** voorziet dat de politiediensten te allen tijde (dus ook 's nachts) mogen binnengaan in plaatsen die dienen om er drugs te vervaardigen, bereiden, bewaren of opslaan, of waar drugs gebruikt worden in aanwezigheid van minderjarigen.

Het is evident dat dit artikel geen vrijgeleide geeft aan de politiediensten om waar dan ook zomaar binnen te vallen. Meestal zal men vooraf al heel wat informatie hebben verzameld over een bepaald adres, door verklaringen van personen die daar geweest zijn en die verklaren dat er drugs liggen of dat er drugs in groep gebruikt worden, of door observatie van een welbepaald adres, waarbij is gebleken dat personen die gekend zijn voor inbreuken op de drugwetgeving daar regelmatig hun druginkopen komen doen.

Dit artikel betekent ook dat de politiediensten desnoods met bijstand van een slotenmaker mogen binnendringen en dat men zich niet kan verzetten tegen een dergelijke zoeking.

4.2 Fouillering

Politiediensten mogen niet zonder meer overgaan tot fouillering. Een en ander is strikt geregeld in de wet op het politieambt. In deze wet worden drie soorten fouillering weerhouden: de veiligheidsfouillering, de gerechtelijke fouillering en fouillering op het lichaam.

4.2.1 Veiligheidsfouillering

a. politie

Dit is een oppervlakkige en vluchtige betasting van het lichaam en de kleding en controle van de bagage in het kader van bestuurlijke politie[58] teneinde te bevestigen of de gefouilleerde persoon geen wapen draagt of enig ander voorwerp dat gevaarlijk is voor de openbare orde. Dit is dus een fouillering die de politie uitvoert in het kader van haar opdracht van handhaving van de openbare orde.

Deze fouillering is mogelijk :

- als de politieambtenaar aanwijzingen heeft dat een persoon die aan een identiteitscontrole wordt onderworpen, een wapen zou dragen of enig ander voorwerp dat gevaarlijk is voor de openbare orde;
- wanneer een persoon het voorwerp uitmaakt van een bestuurlijke of gerechtelijke aanhouding;
- wanneer personen deelnemen aan openbare bijeenkomsten die een reële bedreiging vormen voor de openbare orde (cfr. voetbalwedstrijden die als risicomatch beschouwd worden);
- wanneer personen toegang hebben tot plaatsen waar de openbare orde wordt bedreigd (belangrijk proces op de rechtbank - terroristische doelwitten).

Veiligheidsfouillering zoals bepaald in de laatste twee gevallen moet gebeuren door personen van hetzelfde geslacht als de gefouilleerde.

[58] Bestuurlijke politie: zijn alle handelingen die de politie stelt in het kader van handhaving van openbare orde. Dit in tegenstelling tot de gerechtelijke politie die handelingen stelt in het kader van opsporen van misdrijven.

Veiligheidsfouillering betekent dat de te fouilleren persoon niet langer dan één uur mag opgehouden worden.

b. bewakingsdiensten en vrijwilligers
Het is belangrijk om rekening te houden met de specifieke regeling voor privé-bewakingsdiensten (waaronder ook portiers aan dancings vallen). De specifieke regeling voor privé-bewakingsagenten is nu opgenomen in §6 van art. 8 van de wet van 10 april 1990[59]. In het kader van de drugproblematiek in en rond dancings is het belangrijk om met deze regelgeving rekening te houden. Met bewakingsagenten worden zowel vrijwilligers als professionele bewakingsagenten bedoeld.

Het inzetten van **vrijwilligers** voor taken van persoonscontrole is toegelaten in het verenigingsleven. De bedoeling is verenigingen in de mogelijkheid te stellen met eigen leden de veiligheid te verzekeren bij de uitoefening van bepaalde activiteiten.
Toch zijn hier enkele voorwaarden aan verbonden die een te verregaande vrijheid beperken. Zo kunnen vrijwilligers maar controle uitoefenen tijdens sporadisch georganiseerde activiteiten van hun vereniging (strandfuif, zangwedstrijd georganiseerd door scouts of jeugdhuis). De vrijwilligers doen deze job sporadisch (niet meer dan vier maal per jaar) en onbezoldigd (geen enkele vorm van betaling wordt geduld, ook niet in de vorm van natura of fooien). Ten slotte moet het vrijwilligersteam uitsluitend zijn samengesteld uit eigen leden van de organiserende vereniging en niet uit derden. Enige marge is hier nog mogelijk: de bedoelde vrijwilligers zijn eigen leden van de organiserende instantie of zijn personen "die een -op organisatorisch vlak- aanwijsbare band hebben met de inrichters", bv. ouderverenigingen van een school, een vereniging van gewezen leiding van een jeugdbeweging.
Dit betekent tevens dat geen andere verenigingen -al dan niet tegen betaling- zich ten dienste van de organisator kunnen stellen.

De organisator die vrijwilligers wil inzetten, moet de toelating bekomen van de burgemeester van de gemeente waar het evenement doorgaat. De organisator moet een lijst met alle namen overhandigen aan de burgemeester die het advies zal inwinnen bij de korpschef van de lokale politie. Voor de vrijwilliger is een aantal voorwaarden gesteld:

- bepaalde veroordelingen niet hebben opgelopen en voldoen aan moraliteitsvoorwaarden, nodig voor het uitoefenen van de functie;
- onderdaan zijn van een lidstaat van de Europese Unie en er zijn woonplaats hebben;
- bepaalde beroepen niet uitoefenen (privé-detective) of activiteiten die, doordat ze door een dergelijke vrijwilliger worden uitgeoefend, een gevaar kunnen uitmaken voor de openbare orde;
- sinds vijf jaar geen lid geweest zijn van een politiedienst;
- de leeftijd van 18 jaar (voor de uitvoerders) en 21 jaar (voor de leiding van de ordedienst) bereikt hebben.

Belangrijk is nog te vermelden dat het uitsluitend om de uitoefening van activiteiten van persoonscontrole en verkeersbegeleiding gaat! Bewaking van goederen, toezicht op parkings, is enkel mogelijk door professionele bewakingsagenten.

[59] Nadat dit geregeld werd bij de wet van 9 juni 1999 tot wijziging van de wet van 10 april 1990 op de bewakingsondernemingen, de beveiligingsondernemingen en de interne bewakingsdiensten, heeft deze regeling nog een recente (Wet 7 mei 2004, in werking getreden op 3 juni 2004) nieuwe wijziging ondergaan.

De controle door zowel **bewakingsdiensten als vrijwilligers** mag alleen gericht zijn op het opsporen van wapens of gevaarlijke voorwerpen waarvan het binnenbrengen in een plaats het goede verloop van het evenement kan verstoren of de veiligheid van de aanwezigen in het gedrang kan brengen. Drugs vallen hier niet onder, maar daar kan over gediscussieerd worden. Bovendien mag het alleen indien volgende voorwaarden zijn vervuld :

- het moet gaan over controle van personen met het oog op het verzekeren van de veiligheid op al dan niet voor het publiek toegankelijke plaatsen;
- kan alleen door bewakingsagenten van hetzelfde geslacht als de gecontroleerde persoon;
- kan alleen uitgevoerd worden wanneer de betrokken persoon zich vrijwillig aan de controle onderwerpt;
- de controle mag alleen bestaan uit een oppervlakkige betasting van de kleding van de persoon en de controle van de door hem voorgelegde goederen die hij op zich of in zijn handbagage draagt;
- het mag alleen betrekking hebben op goederen die relevant zijn in het licht van hun wettelijk doel;
- de controle mag niet systematisch gebeuren, maar alleen indien er op grond van de gedragingen van de betrokkene, van materiële aanwijzingen of van de omstandigheden, redelijk gronden zijn om te denken dat deze persoon een wapen of een gevaarlijk voorwerp kan dragen.

Uit deze wettelijke regeling volgt dat niet zomaar kan overgegaan worden tot een systematische fouillering van alle bezoekers van een jeugdhuis.

4.2.2 Gerechtelijke fouillering

Dit is de systematische en grondige betasting van het lichaam en de kleding, alsook controle van de bagage bij het vervullen van een opdracht van gerechtelijke politie van personen die het voorwerp uitmaken van een gerechtelijke aanhouding, alsook van de personen ten aanzien van wie aanwijzingen bestaan dat zij overtuigingsstukken of bewijsmateriaal in verband met een misdrijf bij zich dragen. De te fouilleren persoon mag niet langer dan 6 uren opgehouden worden.

Merkwaardig is dat in tegenstelling tot de veiligheidsfouillering hier geen enkele bepaling is opgenomen dat de fouillering moet uitgevoerd worden door een persoon van hetzelfde geslacht.

4.2.3 Fouillering op het lichaam

Dit geldt voor personen die in een cel worden opgesloten: de bedoeling is op zoek te gaan naar voorwerpen of stoffen die gevaarlijk zijn voor hemzelf of voor anderen of die van aard zijn om een ontvluchting te vergemakkelijken.

4.2.4 Onderzoek aan het lichaam

Los van de fouilleringen beschreven onder 3.2.1 tot en met 3.2.3 bestaat er ook nog het **onderzoek aan het lichaam** (art. 90bis van het wetboek van Strafvordering).

Men verstaat onder het 'onderzoek aan het lichaam', elk lichamelijk onderzoek dat het seksueel schaamtegevoel van de onderzochte persoon kan krenken. Men mag hierbij niet

uitgaan van de persoonlijke visie van de onderzochte, maar wel van de maatschappelijke visie daaromtrent. De rechtspraak heeft recent gepreciseerd dat men pas met een onderzoek aan het lichaam te maken heeft wanneer het een bevolen deskundig onderzoek betreft dat een werkelijke exploratie van de intieme delen inhoudt. Een dergelijk doorgedreven onderzoek komt in principe enkel voor na een bevel van de onderzoeksrechter. Uitzonderlijk kan dit ook in geval van heterdaad.

Volgens sommigen is dit echter een te verregaande beperking van de bedoeling van de wetgever, omdat dit impliceert dat er een aanraking van deze lichaamsdelen dient te gebeuren.

4.3 Doorzoeken van een voertuig

Volgens de wet op het politieambt kunnen politieambtenaren overgaan tot het doorzoeken van een voertuig of enig ander vervoermiddel, zowel in het verkeer als geparkeerd op de openbare weg of op voor het publiek toegankelijke plaatsen, indien zij op grond van de gedragingen van de bestuurder of de passagiers, van materiële aanwijzingen of van omstandigheden van tijd of plaats redelijke gronden hebben om te denken dat het voertuig of vervoermiddel werd gebruikt, wordt gebruikt of zou kunnen worden gebruikt:

1° om een misdrijf te plegen;

2° om opgespoorde personen of personen die aan een identiteitscontrole willen ontsnappen een schuilplaats te geven of te vervoeren;

3° om een voor de openbare orde gevaarlijk voorwerp, overtuigingsstukken of bewijsmateriaal in verband met een misdrijf op te slaan of te vervoeren (bv. men heeft een drugdealer aangetroffen in een jeugdhuis. De politie kan dan overgaan tot doorzoeking van de auto van de betrokkene omdat kan vermoed worden dat in diens auto nog drugs aanwezig zijn).

Zoals hoger vermeld werd een beperkte fouilleringsbevoegdheid gegeven aan portiers. Andere zaken zoals het doorzoeken van een voertuig zijn niet voorzien. Een parkingwachter aan een dancing die een doorzoeking doet van een voertuig en hierbij drugs aantreft en dan de politiediensten verwittigt, stelt dus een onwettige handeling. Op basis van deze bevindingen kan men geen wettelijke vervolging instellen. Hetzelfde geldt dus ook voor een verantwoordelijke van een jeugdhuis die zou overgaan tot doorzoeking van een wagen van een bezoeker.
De meningen in de rechtspraak hierover zijn echter verdeeld.

4.4 Nemen van een urinestaal

Het nemen van een urinestaal is in het kader van de drugwetgeving in tegenstelling tot de regeling voor het verkeer, niet wettelijk geregeld (zie p. 10). Weiger je dus een test buiten het kader van de verkeerswetgeving, dan ben je niet strafbaar, maar maak je jezelf wel verdacht.
Aangezien men er kan van uitgaan dat het nemen van een urinestaal een onderzoek is dat eventueel het seksueel schaamtegevoel kan krenken, zou dit dus enkel mogelijk zijn via de procedure van onderzoek aan het lichaam. Nochtans is deze procedure niet nodig wanneer toestemming gegeven wordt.

Inzake drugonderzoeken wordt het nemen van urinestalen nogal eens toegepast wanneer dancingbezoekers gecontroleerd worden. Men zal dan op voorhand een formulier laten ondertekenen waarin uitdrukkelijk toestemming gegeven wordt om een urinestaal te geven. Zoals bij de huiszoeking met toestemming zal het ook hier niet gunstig overkomen als men weigert een urinestaal te geven. Op die manier geeft men enigszins te kennen dat men iets te verbergen heeft.

Anderzijds is het ook duidelijk dat wanneer het urinestaal positief bevonden werd op de aanwezigheid van drugs, dit meestal op zich geen aanleiding kan zijn om ook daadwerkelijk te vervolgen wegens inbreuken op de drugwetgeving, aangezien een positieve urinetest enkel wijst op recent druggebruik waarbij zelfs niet kan aangetoond worden waar de drugs werden aangekocht en gebruikt. Dit zou evengoed in Nederland kunnen zijn en als het over cannabis gaat kan hier niet tot vervolging worden overgegaan. Het kan evenwel een aanleiding zijn om iemand toch te volgen en zo nodig naar hulpverlening door te verwijzen. Tevens kan hiermee ook aangetoond worden dat een bepaalde instelling in grote mate bezocht wordt door druggebruikers.

4.5 Nemen van een bloedstaal

Ook hier bestaat in het kader van de drugwetgeving geen wettelijke regeling zoals dat in verkeerszaken (na positieve ademtest) en voor gewone misdrijven (art. 44bis van het wetboek van strafvordering) wel het geval is, teneinde de staat van dronkenschap van dader en eventueel van slachtoffer vast te stellen.

Het nemen van een bloedstaal komt in drugonderzoeken dan ook weinig of niet voor. Meestal geeft men de voorkeur aan een urinestaal omdat dit veel gemakkelijker te bekomen is (geen tussenkomst van een geneesheer vereist voorzover er uiteraard toestemming is).

5. Aangifteplicht, beroepsgeheim en aansprakelijkheid

Ook al heb je een alcohol- en drugbeleid[60] dat gedragen wordt door alle medewerkers van het jeugdhuis of alle leden en leiding van de jeugdbeweging, toch zal je mensen tegenkomen die zich niet altijd binnen het wettelijk kader bewegen. Maar hoe moet je hier volgens de wet mee omgaan? Het gaat hier tenslotte om een misdrijf (met uitzondering van het gebruik van cannabis door meerderjarigen in bepaalde omstandigheden).

Het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind (IVRK) is daarin duidelijk. Art. 33 bepaalt: "De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen, met inbegrip van wettelijke, bestuurlijke en sociale maatregelen op onderwijsterrein, om kinderen te beschermen tegen het clandestiene gebruik van verdovende middelen en psychotrope stoffen zoals omschreven in de desbetreffende internationale verdragen, en om inschakeling van kinderen bij de clandestiene productie van en de sluikhandel in deze middelen en stoffen te voorkomen."

Een belangrijk internationaal verdrag in dat verband is het Verdrag van 20 december 1988 van de Verenigde Naties tegen de sluikhandel in verdovende middelen en psychotrope stoffen[61].

Een leider die zou toestaan dat een jongere in zijn aanwezigheid drugs gebruikt, zou kunnen worden vervolgd wegens het beschikbaar stellen van een lokaal[62] waar drugs kunnen worden gebruikt. Om een strafbaar feit te plegen, moet er echter sprake zijn van 'strafrechtelijk opzet': dat wil zeggen dat je wetens en willens iemand zou toelaten om illegale drugs te gebruiken.

5.1 Aangifteplicht aan de politie

Je bent niet verplicht om bij de politie aangifte te doen van een eenmalig feit.
Enkel wie zelf rechtstreeks getuige is van 'een aanslag tegen de openbare veiligheid, op iemands leven of eigendom' moet van zulk wanbedrijf of misdaad kennis geven aan het parket (via de politie)[63].
Er is dus geen verplichting om het zelf vastgestelde bezit van cannabis door een minderjarige aan te geven aan de politie.
Wie drugs dealt, pleegt wél een aanslag op het leven (in brede zin: de gezondheid) van iemand anders. Hier is aangifte dus wel wettelijk voorzien.
Het gaat wel degelijk om feiten die je zelf vaststelt. Een vermoeden of iets dat je verteld wordt door iemand anders is niet voldoende.

Je kan naar de politie stappen met een anonieme tip of met een aanklacht. Met zo'n anonieme tip kunnen ze de dealer in kwestie niet vervolgen, maar de tip kan samen met ander bewijsmateriaal wel aan het dossier toegevoegd worden. Een klacht daarentegen kan aanleiding geven tot een veroordeling, waarbij je als getuige kan worden opgeroepen.

[60] Voor meer info rond een alcohol- en drugbeleid: Een lokaal alcohol- en drugbeleid: op elk vlak de juiste aanpak. Jeugdwerk. VAD, 1998. Jeugdbewegingen kunnen ook terecht op www.drugsinbeweging.be
[61] België kan onder andere op grond van dit verdrag druggebruik niet legaliseren.
[62] Bijvoorbeeld ook een caravan of auto.
[63] Art. 30 Wb. Sv.

Het niet doen van zulke aangifte wordt echter niet gesanctioneerd, noch door boete, noch door gevangenisstraf.

Je kan wel reageren door de jongere door te verwijzen naar de drughulpverlening of hem strikter te controleren op drugbezit, zonder onmiddellijk aangifte te doen.
Als de jongere zich tegen jouw controle verzet, zit er evenwel weinig anders op dan de politie in te schakelen: je kan zelf geen dwangmaatregelen nemen als jeugdleider of jeugdhuis.
Als je op geen enkele wijze reageert op het vastgestelde gebruik, als je 'gedoogt', stel je een 'lokaal ter beschikking' en ben je dus wel zelf strafbaar.

Kortom: je mag als leider niet toelaten dat een minderjarige illegale drugs gebruikt, (want dan ben je zelf strafbaar), maar je bent daarom niet verplicht daarvan direct aangifte bij de politie te doen. Veel zal afhangen van de juiste omstandigheden: over welke drug gaat het, is het gebruik vergevorderd, is er over te praten of niet, …

5.2 Verplichting tot hulp aan personen in nood - schuldig verzuim

Art. 422bis van het strafwetboek omschrijft dit als volgt: "Met gevangenisstraf van 8 dagen tot een jaar en met een geldboete van €50 tot €500 of met een van die straffen alleen wordt gestraft hij die verzuimt hulp te verlenen of te verschaffen aan iemand die in groot gevaar verkeert, hetzij hij zelf diens toestand heeft vastgesteld, hetzij die toestand hem is beschreven door degenen die zijn hulp inroepen. Voor het misdrijf is vereist dat de verzuimer kon helpen zonder ernstig gevaar voor zichzelf of voor anderen. Heeft de verzuimer niet persoonlijk het gevaar vastgesteld waarin de hulpbehoevende verkeerde, dan kan hij niet worden gestraft, indien hij op grond van de omstandigheden waarin hij werd verzocht te helpen, kon geloven dat het verzoek niet ernstig was of dat er gevaar aan verbonden was. De straf bedoeld in het eerste lid wordt op 2 jaar gebracht indien de persoon die in groot gevaar verkeert, minderjarig is."[64]
Het helpen van een persoon in nood is belangrijker dan discreet zijn over vertrouwelijke zaken. Als een van je leden onder invloed in de problemen geraakt en een dokter nodig heeft, dan moet je die dokter alles vertellen wat je vriend je, eventueel zelfs in vertrouwen, heeft verteld over zijn druggebruik en zijn eventuele problemen thuis of elders.

Een voorbeeld: de jongere die thuis mee drugs gebruikt, vertelt je dat zijn ouders hem steeds hogere doses toedienen; als je dan niets doet, maak je je schuldig aan weigering van hulp aan een persoon in nood en kan je mee verantwoordelijk worden gesteld voor zijn overlijden of blijvende lichamelijke gevolgen (invaliditeit).

5.3 Beroepsgeheim

Beroepsgeheim is in strikte zin niet van toepassing op jeugdwerkers. Het beroepsgeheim geldt enkel voor personen die een 'noodzakelijke" vertrouwensfunctie uitoefenen of aan wie wettelijk of volgens vaste gebruiken geheimen worden toevertrouwd, doch enkel voor die informatie die betrekking heeft op hun beroep. Dit principe wordt afgeleid uit de woorden van art. 458 SW: 'uit hoofde van hun staat of beroep'. Ten tijde van de redactie van het

[64] Daarnaast is er ook nog art. 422ter SW: zelfde straffen voor wie wettelijk wordt opgevorderd hulp te verlenen en (zonder ernstig gevaar) het niet doet.

strafwetboek werd hierbij gedacht aan de staat van de clerus bijvoorbeeld en aan onder andere medische beroepen en advocatuur. Omdat het gaat om een strafwet, worden deze woorden (staat en beroep) eng geïnterpreteerd: het is niet de bedoeling dat roddelende vrienden strafbaar zouden zijn, maar wel dat maatschappelijke functies die enkel werkbaar zijn op voorwaarde van een vertrouwensrelatie, deze vertrouwensrelatie ook ernstig zouden nemen.
Het jeugdwerk is noch door wetgever, (decreetgever), rechtspraak of rechtsleer als dusdanig erkend.

Dit is verregaander dan de **discretieplicht** die in heel wat beroepsreglementeringen en ook in de wet op de arbeidsovereenkomsten is opgenomen.
De discretieplicht vloeit niet voort uit een vertrouwensrelatie, maar dient ter bescherming van de opdracht die men uitvoert. De bedoeling is dat enkel gegevens worden vrijgegeven aan wie er ook werkelijk zaken mee heeft. Daarbij hoort dan ook de hiërarchische overste. Bovendien geldt de discretieplicht voor alle gegevens, ook de niet-vertrouwelijke.

Wie enkel gebonden is door discretie kan zich niet beroepen op art. 929 (handelt over beroepsgeheim) van het Gerechtelijk Wetboek, maar zal anderzijds ook niet kunnen gestraft worden door een strafrechtbank wegens schending van een geheimhoudingsplicht. Sanctionering van de discretieplicht ligt op burgerlijk en arbeidsrechtelijk vlak: mogelijke schadevergoeding en eventueel ontslag.

Dat wil niet zeggen dat jeugdwerkers alles wat ze horen zomaar in het rond mogen strooien. De wettelijke bepalingen inzake vertrouwelijkheid die mogelijk op hen van toepassing kunnen zijn, vinden hun oorsprong in de sociale wetgeving, onder andere in de recent gestemde wet van 3 juli 2005 (BS 29.08.2005, van toepassing op 1 februari 2006).
Art. 4 vrijwilligerswet heeft het over de organisatienota die aan de vrijwilliger moet worden bezorgd en waarin wordt gepreciseerd 'dat' (en of) de geheimhoudingsplicht van art. 458 SW van toepassing is. In de voorbereidende werken wordt het als volgt omschreven: "De organisatienota is een document waarmee de organisatie vooraf duidelijkheid schept over de aard van de activiteiten, de uitvoeringswijze, het al dan niet verzekerd zijn, welke vergoedingen waarvoor worden betaald, en dat er een geheimhoudingsplicht op de vrijwilliger kan rusten. De nota kan opgevat worden als een huisreglement, en bindt de organisatie. De vrijwilliger kan de nota ondertekenen voor ontvangst, wat geenszins wil zeggen dat hij zich ergens toe verbindt.
Het komt de verschillende overheden toe de inhoud van het vrijwilligerswerk dat tot hun bevoegdheid hoort te regelen al naar gelang het door hen gewenste beleid (bijvoorbeeld het decreet van de Vlaamse Gemeenschap van 23 maart 1994 betreffende het georganiseerd vrijwilligerswerk in de welzijns- en gezondheidssector). Daar verandert de organisatienota van huidig voorstel niets aan. Het enige dat deze wet bepaalt is het feit dat er een nota moet zijn, en welke bepalingen deze nota minstens moet bevatten. De nota omvat hooguit een beschrijving van activiteiten die door andere overheden misschien al inhoudelijk zijn geregeld, maar raakt niet aan deze regeling zelf. De geheimhoudingsplicht van een vrijwilliger volgt analoog de regels van het beroepsgeheim van de professional."
In de arbeidswetgeving is er art. 17, 3°, a) van de wet op de arbeidsovereenkomsten dat stelt dat elke werknemer zich ervan moet onthouden fabrieksgeheimen, zakengeheimen of vertrouwelijke aangelegenheden waarvan hij in zijn beroepsarbeid kennis kan hebben, bekend te maken.

5.4 Aansprakelijkheid

Elk geval moet door de rechtbank zorgvuldig worden onderzocht en beoordeeld. Toch bestaan er enkele algemene principes, die al een zeker houvast bieden wanneer het om aansprakelijkheid gaat.
Aansprakelijkheid is voor de wet "het gebonden zijn aan de rechtsgevolgen van om het even welke daad, nalatigheid of onvoorzichtigheid". Met andere woorden, aansprakelijkheid betekent dat je verantwoordelijk bent voor je daden of dat je de gevolgen van je handelingen moet dragen.
Voor jeugdbewegingen of jeugdhuizen vinden we geen specifieke aansprakelijkheidsregeling terug in het Burgerlijk Wetboek, zoals dat voor ouders, leerkrachten en aanstellers wel het geval is. In het jeugdwerk geldt dus de algemene regeling van de artikelen 1382-1383 van het Burgerlijk Wetboek.

Artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek zegt dat iedereen verplicht is de schade te vergoeden die hij aan een ander veroorzaakt. Meer nog, artikel 1383 voegt daaraan toe dat je ook een vergoeding verschuldigd bent, als die schade het gevolg is van nalatigheid of onvoorzichtigheid. De belangrijkste elementen van die artikels zijn dus dat er een fout gemaakt werd, dat er schade is en dat de fout de oorzaak moet zijn van de schade.

5.4.1 Burgerlijke aansprakelijkheid

In de rechtspraak wordt voor jeugdleiders en jeugdhuismedewerkers een onderscheid gemaakt tussen een 'fout in de organisatie' en een 'fout in het toezicht'. Bij een minderjarige zullen de ouders burgerlijk aansprakelijk gesteld worden.

a. fout in de organisatie

Een organisatiefout wordt in de wet omschreven als "het tekortkomen aan de positieve plicht behoorlijk de belangen te behartigen van diegenen over wie men een zeker gezag uitoefent, zodat deze geen schade lijden als gevolg van een slordige gezagsuitoefening". Het komt er met andere woorden op neer dat je moet vooruitdenken, mogelijke problemen vooraf moet inschatten en erop inspelen in de organisatie van je activiteit. Heb je dat duidelijk niet gedaan, dan kunnen ze je een organisatiefout aanwrijven.

Door dat systeem van de organisatiefout is het mogelijk om de organisatoren of hoofdinrichters van activiteiten aansprakelijk te stellen, zelfs al waren ze zelf niet aanwezig toen het probleem zich voordeed, op voorwaarde natuurlijk dat de fout mee oorzaak was van de ellende. En om dit te kunnen aantonen zal het slachtoffer bewijzen moeten aandragen. Hij zal bv. moeten kunnen aantonen dat de activiteiten niet goed georganiseerd waren of dat er onvoldoende veiligheids- en voorzorgsmaatregelen getroffen waren. Zo'n beoordeling is uiteraard niet eenvoudig, vooral niet omdat je bij dit alles rekening moet houden met de concrete omstandigheden, de leeftijd van de kinderen en zelfs met de fysieke en psychische toestand van de deelnemers. Bv. alcoholische drank schenken aan het kampvuur met gezondheidsproblemen tot gevolg.

Een bekend voorbeeld uit de rechtspraak van organisatiefouten is de nachtelijke trip van een groep jongeren die de baan opgingen met donkere kledij zonder reflecterende strips of extra verlichting. "Dat is om problemen vragen", hoor je vaak zeggen wanneer het om fouten in de organisatie gaat.

b. fout in het toezicht

Hier zijn het niet zozeer de organisatoren of de inrichters, maar de personen van de leiding die rechtstreeks toezicht uitoefenen op een groep, die geviseerd worden. Wanneer de toezichtsplicht tekortschiet, zijn zij het die aansprakelijk worden gesteld. Officieel bedoelt de wet met een toezichtsfout "het tekortkomen aan de plicht behoorlijk toezicht te houden over de personen aan uw leiding, bewaking en toezicht toevertrouwd".

Het doel van het toezicht is nu eenmaal voorzienbare ongelukken te voorkomen. Zo kan het niet aanwezig zijn op het moment dat een ongeval zich voordoet, in sommige gevallen een grove tekortkoming zijn. Maar ook hier weer moet je de concrete omstandigheden, zoals de leeftijd van de kinderen, de bekwaamheid om al dan niet zelf in te staan voor hun veiligheid en dergelijke, goed voor ogen houden. Er is immers een verschil tussen het uitoefenen van toezicht op zesjarigen of op zestienjarigen.

Let wel: als een ongeval het gevolg is van een plotse en onvoorzienbare gebeurtenis of van grillige reacties van deelnemers, is de leiding niet aansprakelijk. Zo heeft de rechtbank onlangs nog geoordeeld dat het plots oversteken van een zestienjarige, die begeleid werd door een toezichter, zelfs met het beste toezicht niet kon worden belet. Hier was de leiding volgens de rechter niet aansprakelijk.

Je merkt het al, het ligt niet voor de hand om te bepalen wanneer de leiding nu al dan niet een fout in het toezicht heeft begaan. Om dat na te gaan en de fout ook te bewijzen, moet je het gedrag van de leiding toetsen aan dat van een 'normaal, vooruitziend en zorgvuldig' persoon, maar dan in dezelfde omstandigheden. Dit wijkt dus sterk af van de aansprakelijkheid van de ouders en de onderwijzers, want die zijn steeds aansprakelijk, tenzij zij het tegendeel kunnen aantonen. Een jeugdleider daarentegen zal slechts aansprakelijk zijn als een andere, 'normale, vooruitziende en zorgvuldige' jeugdleider deze fout niet zou gemaakt hebben. Wat zo'n 'normale, vooruitziende en zorgvuldige' jeugdleider dan wel is, moet de rechtbank echter geval per geval bepalen. Bv. tijdens de fuif in het jeugdhuis wordt er gedeald.

Nochtans kan volgende argumentatie aangevoerd worden:
Art. 1384 lid 1 BW: *Men is aansprakelijk … voor de schade welke veroorzaakt wordt door de daad van personen voor wie men moet instaan.*
Lid 4: *De onderwijzer en de ambachtslieden, voor de schade door hun leerlingen en leerjongens veroorzaakt gedurende de tijd dat deze onder hun toezicht staan.*

Lid 5: '*De hierboven geregelde aansprakelijkheid houdt op, indien de ouders, onderwijzers en ambachtslieden bewijzen dat zij de daad welke tot die aansprakelijkheid aanleiding geeft, niet hebben kunnen beletten*.'[65]
De vraag is wie wel en wie niet bedoeld wordt met de term 'onderwijzer'. Tot aan het cassatiearrest van 1986 werd dit begrip strikt geïnterpreteerd omdat het een uitzonderingsregeling is op de algemene regel uit artikel 1382-1383 BW. Vereist was dat er onderwijs moest worden verstrekt. Personen die wel opvoeden en toezicht uitoefenen over jongeren maar niet onderwijzen, vielen niet onder de regel van het aansprakelijkheidsvermoeden. Zo werden jeugdleiders, opvoeders in instellingen voor gehandicapten of binnen de bijzondere jeugdbijstand niet beschouwd als 'onderwijzers'. Lesgevers die buiten schoolverband specifieke cursussen organiseren zoals rij-instructeurs en sportmonitoren beantwoordden daarentegen wel aan het begrip onderwijzer. Hierin kwam verandering door een cassatiearrest van 3 december 1986. Het begrip onderwijzer werd in dit arrest uitgebreid tot '*allen die belast zijn met een onderwijsopdracht waarbij de notie onderwijs niet mag worden beperkt tot de enkele overdracht van technische of intellectuele kennis in lesverband; dat het ook elke andere vorm van onderricht omvat, zowel van wetenschappelijke, artistieke, professionele als van zedelijke of maatschappelijke aard.'*
In casu betrof het een opvoeder die tewerkgesteld was in een medisch pedagogisch instituut, verbonden aan een instelling voor bijzonder onderwijs. Een minderjarige had schade veroorzaakt gedurende de tijd dat hij onder toezicht stond van de opvoeder van dit MPI. Het Hof van Cassatie volgde hierbij de redenering van de feitenrechter die stelde dat een MPI deel uitmaakt van het bijzonder onderwijs en dat het bedoelde instituut bijgevolg moet worden beschouwd als een onderwijsinstelling.

De uitbreiding van het begrip 'onderwijs' tot elke vorm van onderricht van zedelijke of maatschappelijke aard, ook buiten lesverband, betekent in feite een verruiming naar elk pedagogisch project waarbij men jongeren een aantal vaardigheden wil bijbrengen. Vereist is wel dat er iets aangeleerd wordt. Wanneer men niet kan vaststellen dat bijvoorbeeld studiemeesters, jeugdleiders of schooldirecteurs onder een of andere vorm onderricht verstrekken, vallen ze niet onder de aansprakelijkheidsregel van art. 1384 lid 4 B.W. Het vermoeden van aansprakelijkheid geldt evenmin voor personen die de jongeren gewoon onder hun toezicht hebben zoals babysitters, pleegouders of gezinsbegeleiders, ook al kunnen deze bij hun omgang met de jongeren een duidelijke pedagogische intentie hebben. Dit geldt ook voor het personeel dat middagtoezicht houdt of instaat voor de naschoolse opvang, buschauffeurs of nachtwakers.

5.4.2 Strafrechtelijke aansprakelijkheid

Je bent strafrechtelijk aansprakelijk als je schuldig bent aan een misdrijf. En die verantwoordelijkheid voor een inbreuk op de strafwet berust altijd bij de persoon in kwestie. Strafrechtelijke aansprakelijkheid kan dus nooit overgedragen worden op de jeugdleider of op de ouders, ook niet als het om minderjarigen gaat.

---

[65] Zie Lieve Balcaen en Min Berghmans, **Aansprakelijkheid voor buitencontractuele schade toegebracht door minderjarigen**. In: Kinderrechtengids, januari 2004, http://www.osbj.be/osbj/publicaties/040308_kinderrechtengidsaansprakelijkheid.pdf.

Laten we dat even duidelijker maken met een voorbeeld. Stel, een jeugdbeweging organiseert een fuif en tijdens die fuif verkoopt een minderjarig lid drugs. Dit lid zal strafrechtelijk aansprakelijk zijn, want hij pleegt het misdrijf. Stel nu dat een ander minderjarig lid drugs kocht en onder invloed van deze drugs een geparkeerde auto beschadigt. De eigenaar van die wagen zal de schade kunnen vorderen van de *ouders* van die minderjarige, want de ouders zijn immers burgerrechtelijk aansprakelijk voor de schade veroorzaakt door hun kinderen. Deze ouders zouden op hun beurt de schade kunnen proberen terug te vorderen van de jeugdleider, omdat hij misschien onvoldoende toezicht heeft uitgeoefend op de fuif en niet gezien heeft dat er drugs verhandeld werden. De rechter zal in dit geval dan heel concreet nagaan of een normale, vooruitziende en zorgvuldige jeugdleider diezelfde fout zou hebben gemaakt of niet. Indien de rechter oordeelt van niet, dan is de jeugdleider burgerrechtelijk aansprakelijk wegens een fout in het toezicht.

5.4.3. Vrijwilligers

Voor je een vrijwilliger bepaalde verantwoordelijkheden geeft, moet je duidelijke afspraken maken. Dat is zowel voor de organisatie als voor de vrijwilliger van groot belang.
De wet over de rechten van vrijwilligers van 3 juli 2005 heeft het in artikel 5 over aansprakelijkheid:
elke organisatie is aansprakelijk voor de schade die de vrijwilliger aan derden veroorzaakt bij het verrichten van vrijwilligerswerk, op de wijze waarop aanstellers aansprakelijk zijn voor de schade aangericht door hun aangestelden.
Ingeval de vrijwilliger bij het verrichten van het vrijwilligerswerk de organisatie of derden schade berokkent, is hij enkel aansprakelijk voor zijn bedrog en zijn zware schuld. Voor lichte schuld is hij enkel aansprakelijk als die bij hem eerder gewoonlijk dan toevallig voorkomt.
Voor de toepassing van dit artikel wordt de persoon die de organisatienota van een feitelijke vereniging tekent als vrijwilliger, onweerlegbaar vermoed geen lid van die feitelijke vereniging te zijn.

Een **minderjarige** is volgens de wet ‘handelingsonbekwaam’ en deze handelingsonbekwaamheid is in principe van toepassing op alle vrijwilligerswerk (dus ook tappen in het jeugdhuis) dat door een minderjarige verricht wordt. Dat betekent dat je als minderjarige minimaal over de stilzwijgende maar liefst over de schriftelijke toestemming van vader, moeder of voogd moet beschikken om het vrijwilligerswerk uit te voeren.
Tappen in het jeugdhuis of op een fuif kan je als vrijwilligerswerk zien. Hieraan is ook een leeftijdsvereiste verbonden: kinderarbeid is immers verboden onder de 15 jaar. Vrijwilligerswerk onder die leeftijd moet steeds een pedagogisch doel hebben, en door een pedagogische verantwoordelijke begeleid worden. Ook bij ander vrijwilligerswerk door +15-jarigen moet er een volwassene eindverantwoordelijke zijn.

5.5. Wat kan en mag een jeugdleider doen?

… bij vermoeden van bezit

Een jeugdleider is alleszins geen politieagent. Het vaststellen van misdrijven is een bevoegdheid die door de wetgever aan de politie is voorbehouden.

Wanneer er een feit wordt gepleegd dat een misdrijf zou kunnen zijn, kan dit feit enkel worden vervolgd door een straf- of jeugdrechtbank wanneer dit feit bewezen wordt door wettelijk toegelaten middelen. Het is dus zeker niet aan te raden om zelf politiemethoden te hanteren.
Post openen op kamp is strafrechtelijk gesanctioneerd[66], ook het controleren van de bagage kan niet zonder toestemming van de jongere. Dit kan dus zeker niet worden opgenomen in je reglement: je kan geen toelating voor het begaan van een misdrijf vragen.

… als je drugs vindt

Als je dan zonder al deze methoden toch iets vindt, moet je opletten: je kan het niet zelf 'in beslag nemen', want dan maak je jezelf strafbaar aan het bezit van drugs. Wat kan je dan wel doen?

Je kan de politie bellen en hen vragen om de drugs in ontvangst te nemen, waarbij je een verklaring zal moeten afleggen onder welke omstandigheden de drugs werden gevonden.

Je kan ook het principe hanteren dat gevonden drugs steeds worden vernietigd (of anoniem aan een apotheker worden bezorgd), om jezelf niet schuldig te maken aan het bezit van drugs (met strafrechtelijk opzet). Je vernietigt hiermee dan eventueel wel bewijsmateriaal van een (door iemand anders) gepleegd misdrijf (opzettelijk bezit van drugs).
In het Belgisch recht maakt vernietiging van bewijsmateriaal op zich je niet medeplichtig aan dat misdrijf.[67] Daarvoor zou vereist zijn dat je het de dader makkelijker maakte om het misdrijf te plegen, bijvoorbeeld omdat hij wist dat een medeplichtige het bewijsmateriaal zou vernietigen.
Iemand die zich schuldig maakt aan bezit van illegale middelen, zal dat echter zeker niet doen, omdàt hij of zij weet dat deze bij ontdekking zullen vernietigd worden.

… als je een persoon de toegang wil weigeren

Vreemd genoeg kan je geen ongewenste personen dwingen je jeugdhuis, lokaal of terrein te verlaten. Dit kan niet omdat jeugdhuizen en dergelijke beschouwd worden als 'publiek toegankelijke plaatsen'. En van publiek toegankelijke plaatsen mag je niemand weren.
Als medewerker van een jeugdhuis mag je ongewenste personen niet dwingen het terrein of het lokaal te verlaten. Niet met geweld, maar ook niet zonder. Het enige wat je kan doen is praten met die personen, ze proberen te overtuigen of uiteindelijk de politie bellen.

[66] Art. 314bis SW (afluisteren van privé-communicatie) en art. 460 SW (openen van brieven).
[67] Art. 66 en 67 SW; L. DUPONT, Beginselen van strafrecht, dl I, Leuven, Acco, 2002, p. 191.

Wanneer heb je nu met een publiek toegankelijke plaats te maken? In de wet van 9 juni 1999 op de bewakingsondernemingen, beveiligingsondernemingen en interne bewakingsdiensten wordt gesteld dat een publiek toegankelijke plaats een plaats is waar het publiek toegang heeft:

- vanwege de aard van de plaats, zoals bv. een discotheek;
- of doordat er geen geïndividualiseerde band bestaat tussen de inrichter en de genodigde.

Een jeugdhuis is dus per definitie een openbare plaats, omdat in principe iedereen daar vrij binnen mag. En het vragen van toegangsbewijzen of inkomgeld maakt de plaats trouwens niet minder publiek toegankelijk. Zelfs met lidkaarten los je het probleem niet op: lokalen waar je enkel met een lidkaart toegelaten wordt, zoals in sommige jeugdhuizen, maar waar een breed publiek van deze zogenaamde vereniging lid kan worden, worden beschouwd als publiek toegankelijke plaatsen.

Een activiteit of een lokaal daarentegen waar uitsluitend bepaalde genodigde personen zijn toegelaten, zoals bij een bruiloft of een ledenfeest van een vereniging, is geen publiek toegankelijke plaats en hier mogen personen wel geweerd worden.

Voor jeugdverenigingen ligt het daarom ook ietwat anders: het scoutslokaal of chirolokaal is in principe enkel toegankelijk voor leden, tenzij er bv. een fuif georganiseerd wordt waar iedereen binnen mag. Ook bij een avondactiviteit die voorbehouden is voor bepaalde personen (een “vadertap”, een sponsoractiviteit met toegangskaarten, ...) is er geen sprake van een publiek lokaal.

Veel hangt af van de concrete omstandigheden en de bedoeling van de vereniging.

6. Hulpverlening

Jongeren met een drugprobleem kunnen op vele plaatsen terecht. De hulpverlening kan gaan van crisisopvang voor lichamelijke ontwenning, over ambulante psychotherapeutische begeleiding bij bv. een Centrum voor Geestelijke Gezondheidszorg (CGG), tot residentiële opvang in een gespecialiseerd ontwenningscentrum.

De VAD-doorverwijsgids geeft een overzicht van de voorzieningen in Vlaanderen en is gratis te verkrijgen bij VAD (www.vad.be). Ook de DrugLijn (078 15 10 20) geeft doorverwijsadressen per regio. Iedereen kan er anoniem terecht van maandag tot vrijdag tussen 12 uur en 21uur en op zaterdag tussen 15 uur en 21uur.